

SLOVENSKI UČITELJ

**GLASILO KATOLIŠKIH
VZGOJITELJEV IN
SLOMŠKOVE DRUŽBE
V LJUBLJANI**

LETO XLIV - 1943

7-8-9

«Slovenski učitelj» izhaja mesečno • Uredništvo in uprava je v Ljubljani, ulica 3. maja št. 10 • Članke in dopise sprejemajo uredniki: za srednje šole dr. Joža Lovrenčič, profesor na učiteljskiču, za meščanske šole dr. Vinko Brumen, profesor meščanske šole na Viču, za ljudske šole Štrukelj Ivan, šolski nadzornik v pokoju v Ljubljani (Ulica 3. maja) • Izdajatelj in lastnik je Slomškova družba v Ljubljani • Odgovorni urednik Ivan Štrukelj • Tiska Ljudska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič) • Naročnina: za dijake 20.— Lir, za druge 25.— Lir, za inozemce 30.— Lir

Vsebina 7., 8., 9. števil: Sredstva, da bo naša vzgoja uspešna (dr. R. Garšag) — Blaže in Nežica v nedeljski šoli — Problem pouka slovenščine na gimnaziji (prof. France Jesenovec) — Ljubi bližnjega kakor sam sebe (dr. Anton Breznik) — Deklamiranje v šoli (E. B.) — Solski botanični izlet in šolska klop (Fakin Anton, ravnatelj meščanske šole) — Didaktične in metodične pripombe k Pogučnikovemu verouku VI. (dr. France Ambrožič) — Cerkevno petje in ljudska šola (Viktor Švigelj) — Vajenstvo — problem (dr. Fr. Mihelčič) — Hospitacijsko poročilo ob koncu šolskega leta 1942-43 — Anton Maier — Na ovitkih: Kronološke beležke.

Kronološke beležke

Verska vzgoja v samostanskem učiteljišču

Na uršulinskem učiteljišču v Ljubljani so bile v preteklem šolskem letu vse verske vaje osredotočene v zadoščevanju Marijinemu brezmadežnemu Srcu. Prvih pet sobot so pričele opravljati učiteljišnice, še preden jih je pričel opravljati naš narod skupno. Redovnice so namreč povedale učenkam, da so Prevzvišeni pri posebnem obisku samostana obrazložili naročila in obljube Fatimske Gospe in dekleta so brez kake posebne agitacije sprejele pobožnost petih prvih sobot. Ko pa so postale prve sobote zadostilni dnevi vsega naroda, so jih tudi učenske učiteljišča pričele praznovati bolj slovesno.

Kar je bilo pobožnih vaj na prve sobote in sploh vso pripravo na posvetitev 30. maja 1943, so učenske same vodile. Kdor je imel priliko opazovati to delo in kdor pozna dekliško dušo, ve, koliko dobre volje, najplemenitejših nagibov in velikih osebnih žrtev je bilo vloženo v to delo za Marijino Srce. Dekleta so se dobro zavedala, da je pobožnost prvih sobot predvsem notranja. Lepe in pristrčne so bile na prve sobote razredne akademije. Razodele so usmerjenost duha učiteljišnic. Mnogo bolj razveseljivo pa je še, da so dekleta organizirala akcijo molitve in žrtev po svojih in vadniških razredih. Vsak razred je dobil svojo »gorečnico«, ki je vsak teden zaznamovala, koliko raznih molitev in žrtev so učenske preko tedna pripravile v zadoščenje Marijinemu Srcu. Žrtve učiteljišnic so bile bolj socialno usmerjene, predvsem v blagor bolnikov, revežev in manj gorečih sošolk. Pridno so prejemale sv. zakramente in za to pridobivale tudi druge. Organizirale so po desetkah molitev sv. rožnega venca. Tako se je na učiteljišču zmolilo vsak dan najmanj sedem rožnih vencev. — Sklenile so, da bodo za rešitev našega naroda ostale zveste tej vaji tudi v počitnicah. Poleg tega so se porazdelile tako, da jih bo nekaj z istim namenom v počitnicah vsak dan pri sv. maši.

Pregled molitvene zbirke na učiteljišču:

Obhajil 3542, maš 3861, rožnih vencev 4069, zdihljajev 3448, žrtvic 9040. Vadnica in otroški vrtec imata svoji zbirki.

Šola se je 1. maja posvetila Marijinemu Srcu pred podobo Marijinega Srca, ki jo je naslikala uršulinka m. Ignacija Klump. Istega dne so se tudi po razredih na zelo pristrčen, slovesen način vršile posvetitve, združene z akademijami. Šola je bila kot pester vrt, vsak razred je z okusnimi, pomembnimi dekoracijami na svoj način izrazil ljubezen do Kraljice Slovencev. Zlasti ganljiva je bila akademija v petem letniku.

Marijanske naloge, ki so jih izdelala dekleta na učiteljišču, dajo veselo upanje, da bodo ta dekleta kot učiteljice znale biti Marijini apostoli.

(Nadaljevanje na III. strani ovitka.)

Slovenski Učitelji

GLASILO KATOLIŠKIH VZGOJITELJEV IN SLOMŠKOVE DRUŽBE

LETO XLIV

V LJUBLJANI 15. SEPTEMBRA 1943

ŠTEV. 7-8-9

Dr. I. Garšag

Sredstva, da bo naša vzgoja uspešna

(Po papeški okrožnici Divini illius Magistri.)

Mnogi pravijo, da nas je uspeh celotnega našega vzgajanja močno razočaral. Za naš narod, menim, da moremo pritrditi. Pa tudi mnogim drugim se ne godi bolje.

Poiskati je treba vzroke neuspeha. Če bomo poiskali vzroke neuspeha, bomo našli tudi že sredstva, ki bi mogla tolikemu zlu odpomoči.

Mnogi iščejo vzroke in grajajo sedaj to, sedaj ono, udarijo sedaj po tem, sedaj po onem, a celotnega sistema vzrokov ne odkrijejo. Odkriti bi ga mogla le psihologija Katoliške akcije. Včasih se na primer sliši očitek: Redovna vzgoja oziroma vzgoja po katoliških zavodih je odpovedala. — A to se pravi zgrabiti zlo le na površju, to se pravi valiti krivdo na neki malenkosten vzrok, da opravičimo sebe in pustimo vse pri starem. Reči moramo drugače: Zlo je tako globoko, da mu niti samostanske šole, četudi so dobre, ne morejo odpomoči. Pomagajmo torej rešiti vzgojo v splošnem, s tem bomo dali tudi nove pobude tistim, ki se že dobro trudijo na vzgojnem polju, četudi ne dosejajo uspehov, ki jih želimo. Povodenj zapeljevanja je namreč prevelika, požar uničevanja dobrih vzgojnih klic preogromen.

Vzroki neuspehov so predvsem tile: Mi smo vzgajali z razkristjanjeno, laiško šolo in se tega sami nismo zavedali. Mi smo vzgajali večinoma neorganizirani, dočim se je sovražnik organiziral in gradil mrežo svojih celic in zaupnikov brez vsakega odmora. Zgodilo se je zopet, kakor je zapisano v evangeliju, da je sovražnik — medtem ko so ljudje spali — sejal v razore ljulko. Malo je bilo med nami budnih, a nekaj jih je bilo. Če bi ne bilo še teh, bi morali reči: Če bi nam Gospod ne pustil semena, bi bili kakor Sodoma in Gomora.

Ko smo se ozrli po vzrokih neuspehov, bomo z lahkoto našli — pod vodstvom papeževe vzgojne okrožnice — sredstva uspešne prave vzgoje.

Namenoma pravim: prave vzgoje. Prava vzgoja je tam, kjer je resnica. Samo mi katoličani smo v posesti vse resnice, vseh pravih ciljev, pa dosežemo tako malo. Tudi v posesti vseh pravih sredstev smo katoličani, pa jih, kakor nam dokazuje naš neuspeh, ne rabimo v zadostni meri ali pa jih sploh ne rabimo.

I.

Ko iščemo uspešnih sredstev vzgoje, se moramo varovati pretiravanj. Nekateri zaradi neuspeha sedanjega vzgojeslovja takoj zavržejo vso sedanjo pedagogiko in kličejo, da je bila sedanja vzgoja v temelju zgrešena. To je prehud očitek. Sedanja vzgoja se je le izkazala kot pomanjkljiva in nezadostna.

Nekdo je zaklical: V vzgoji nazaj h Kristusu! To je prav. A pri tem je zavrgel vsako stremenje po kulturnem udejstvanju katolištva. Po njegovem naj bi se katoliška vzgoja zavzela samo za napredovanje v čednostih. Vse drugo

se mu zdi neumestno in zapravljanje časa. Dejal je: Saj smo se veliko trudili za kulturno sposobnost in kulturna dela, a nazadnje smo prišli ob vso vero in vse versko navdušenje.

To utegne biti marsikdaj res, a resnično bi bilo, da bi ob današnjem vrvežu tudi v nasprotnem primeru dobilo brezboštvo premoč. Nazadnje bi morali priznati: Otroci tega sveta so v svojem modrejši.

Zmote svetobežnosti, v katero bi mogli mnogi zaiti, nas obvaruje papeževa vzgojna okrožnica, ki na dveh mestih govori, da je cilj vzgoje dvojen: nadnaraven in naraven. Katoličan se torej ne sme izmikati kulturnemu udejstvovanju. Nasprotno, upreči mora vse svoje sile in, če mogoče, druge nadkriliti. Papež pravi: Zato pa pravi kristjan ne le da življenjskih poklicev ne prezira in svojih naravnih zmožnosti ne zanemarja, temveč nasprotno, jih izvršuje in spopolnjuje, usmerjajoč jih na nadnaravno življenje, da tako obogati tudi naravno življenje samo in doseže tem boljše uspehe ne samo za svoje duhovno in večno življenje, temveč tudi za svoj telesni in časni napredek. (O. n. 167. 168.)

V ta namen navaja papež tudi odlomek iz Tertulijanove Apologije. Pravi: Posvetnim ljudem se tak smoter in namen krščanske vzgoje dozdeva nekaj preveč abstraktnega ali bolje rečeno kot nekaj, česar ni mogoče uresničiti brez uničenja ali okrnitve naravnih sil in brez odpovedi na dobrote tega življenja, torej nekaj, kar je za družabno življenje in časno blaginjo brez pomena in nasprotno vsakemu napredu v izobrazbi, znanosti, umetnosti in vsakršni drugi omiki.

Na tak očitek, ki je izviral iz nevednosti in predsodkov poganov, včasih celo izobraženih krogov, in ki se v novejšem času na žalost še bolj pogosto in trdovratno ponavlja, je podal odgovor že Tertulijan, rekoč: Ni nam življenje tuje. Dobro se zavedamo hvaležnosti, ki smo jo dolžni Bogu Stvarniku; nobenega sadu njegovih del ne zametamo; le brzdamo se, da se ga ne bi posluževali na nezmeren ali zloben način. Zato ne živimo na tem svetu brez fora, ne brez trga, ne brez kopališč, prodajaln, delavnic, gostišč, vaših sejmov in vseh drugih kupčij. Tudi mi se z vami vozimo po morju in služimo vojake, obdelujemo svoja polja in kupčujemo; torej imamo iste poklice kakor vi in svoje delo vam stavimo na razpolago. Kako naj se zdimo brez koristi za vas, s katerimi in od katerih živimo, zares ne vidim. (Apol 42. O. n. 165. 166.)

V tem smislu je govoril papež 15. aprila 1928 katoliškim možem: Človek sestoji iz duha in telesa in Bog je tako uredil, da se mora dati duhu vedno prvo mesto in da mora biti vse človeško življenje pod blagodejnim vodstvom nadnarave in duha.

A ravno to mora biti sveti ponos, sveto prizadevanje — tako rekoč stanovsko prizadevanje —, da se bodo najbolj odlikovali, da bodo najboljši v vsakem pojavu človeškega udejstvovanja. In zares, v poznanju, v zavesti, v praktičnem življenju katolištva je skrivnost popolnosti v vsakem položaju in v vseh poklicih. Papež sam je večkrat govoril katoliškim dijakom, da morajo biti najboljši dijaki, katoliškim železničarjem, da morajo biti najboljši železničarji itd.

To je tako, kakor je rekel Manzoni, ko je zapisal: Dajte mi moža, ki se zaveda, kaj se pravi biti kristjan in katoličan; ki se zaveda vsega, kar je dolžan Bogu po prvi postavi in po dopolnjenju po Jezusu Kristusu; ki se zaveda, kaj je dolžan sebi, družini in družbi, in mi povejte: Ali je mogoče, da bi ta mož ne bil eden izmed najboljših družinskih očetov in najboljših državljanov? (Pio XI. e l'Azione cattolica, Roma 1929, p. 238.)

Katoličani smo pa tudi zmožni kulturno delati. Nekdo je zapisal: Katoličan, ki ima bogastvo vere, ima v sebi zadosti kulturne moči. Če se ta kulturna sila ni razvila tako, kakor bi se morala, smo krivi sami, ker nismo bili zadosti katoliški.

Mi imamo resnico, prvo prvino kulture, in mi imamo milost, najmočnejše gibalno človeške volje. (Bürkli 51.)

Z resnico v umu in z močno dejavno voljo lahko ustvarimo vse, kar je za človeštvo potrebno.

Ko govorimo o kulturnem prizadevanju, mislimo na vse kulturne vrednote brez izjeme, predvsem pa imamo pred očmi verske ali življenjsko nazorne kulturne vrednote. Od teh zavisi največje dobro človeštva. Nasprotno pa, če pešajo te, gre človeštvo neizogibno k svojemu zatonu in svojim najtežjim krizam naproti.

II.

Seveda pa moramo pri svojem kulturnem optimizmu neprestano gledati, da ne bomo zašli. Z ene strani se moramo nenehoma razgledovati po Bogu, z druge strani pa vzpodbujati k disciplini duha in telesa.

Katoličan mora v vsem svojem življenju predvsem imeti pred očmi Boga, kakor mu zapoveduje božja beseda: Ljubi Gospoda, svojega Boga, z vsem svojim srcem in z vso svojo dušo. (Mt 22, 37.)

Za Boga mora biti voljan prenašati vse, tudi ječo in lakoto, nevarnosti na suhem in na vodi, kakor pravi sv. Pavel. (2 Kor 11, 26.) Ljubezen Kristusova pač vse preмага. (1 Kor 13, 4—7.) Za Boga bi moral rade volje pretrpeti tudi mučeništvo. Mučeništvo mora smatrati za največjo milost.

Če pa to ni mogoče, mora polagati Bogu na oltar žrtve vsakdanjega življenja. Naj vidijo ljudje njegova dobra dela, da bodo slavili Očeta, ki je v nebesih. (Mt 5, 16.)

Kulturni delavec-katoličan smatra za svoj ponos in svojo dolžnost, da se zvesto udeležuje cerkvenega življenja. Visoko ceni vsakdanjo sv. mašo, ki mu prehaja v življenje in mu postaja del življenja.

Na spoved in obhajilo gleda kot na izvora nadzemske moči.

Rad se udeležuje vseh obredov in blagoslovov sv. Cerkve.

V vseh ljudeh gleda brate, ki so odkupljeni z isto krvjo Jezusa Kristusa kot on sam. V njih vidi sodediče nebeskega kraljestva. (Jak 2, 15. 1 Jan 3, 17. Rimlj 8, 29.)

Kulturni delavec, ki ga obdaja luč vse resnice, rad skazuje bližnjemu vso mogočo ljubezen. Če mu dopuščajo razmere, rad streže bolnim, uči nevedne, tolaži žalostne, siti lačne in moli za rajne. Krščanstvo je preneslo junaštvo, ki se je včasih izživljalo samo na bojnih poljih, na torišče liubezni in s tem je napravilo ljubezen junaško.

Ta ljubezen gre preko gora in morij ter premosti jezike in rodove in v misijonski gorečnosti hiti pomagat daljnim deželam. Prava ljubezen priznava upravičenost različnih narodov in držav ter njihovih pravičnih meja.

Pri vsej tej univerzalnosti in učenjenosti v celoto pa kulturni katoličan varuje kot božji depozit izrazitost svojega značaja in svoje posebne darove. Zaveda se svoje odgovornosti pred Bogom. Ve, da bo za vse svoje talente dajal pred Stvarnikom narave strašen račun, zakaj v računovodstvu Stvarnikovem ne gre v izgubo noben atom. Iz svojega značaja izbrisuje le sence in pili pomanjkljivosti. (Gl. Bürkli 39.)

To mora biti prava orientiranost kulturnega delavca. Na to orientiranost mora gledati vsak sam zase in vsak tudi za celoto.

A to je le ena stran, pozitivna, kateri se mora pridružiti še druga, negativna stran. V kulturnem napredku je vedno neka nevarnost, če ne pristopi k vsemu kulturnemu vzgojnemu delu še stroga disciplina duha in mesa.

Treba je poudarjati premagovanje. Moderna kultura je namreč, v kolikor ne gre za versko kulturo, v silni meri postala le gospodarska. Služi predvsem človeku in ne Bogu, zato je tolikokrat škodljiva in v svojem najglobljem jedru poganska. Veletrgovina in donebnik molita preko cerkvenega stolpa. Tovarniška sirena prevpije zvonjenje zvonov.

Tudi znanost, ki brez hlimbe in prikrivanja često naklanja večjo ljubezen naravoslovju kakor drugim predmetom, marsikdaj, četudi morda nezavestno, bolj služi stvari kakor duhu. Nevarnost v kulturnem delu je torej velika.

Treba je torej zares discipline, discipline duha in telesa. Disciplina pa je samo v organizaciji, v smotrnem šolanju, v podrejenosti in v dovolitvi nadziranja. Kdor se zavzema za avtonomijo, kdor se odteguje kontroli, je škodljivec.

Le disciplina duha bo kulturno stremečega človeka obvarovala duhovnega napuha, da se bo vsekdar podredil nadnaravnemu cilju, da se bo vedno zopet orientiral ob luči sv. vere in da ob veselju in samozadovoljstvu nad lastnimi malenkostnimi znanstvenimi izsledki ne bo pozabil, da je samo Bog velik. Samo Bog je pravir vse kulture.

Disciplina duha bo tudi obvarovala izsledovalca novih kulturnih vrednot, da bo ohranil smisel za vsesplošnost in univerzalnost. To je »Der Geist des Ganzen, der Zug ins Universale«.

Disciplina telesa pa stvaritelja kulturnih del varuje, da ne zapade razkošju in prevelikim življenjskim zahtevam. Brez discipline mesa se kultura kaj hitro spremeni v iskanje novih sredstev za uživanje, v civilizacijo razkošja, ki že nosi v sebi kal propada.

III.

A sedaj najvažnejše vprašanje: kako narediti, da bo prava vzgoja uspešna, to je, kako doseči, da bo mladostnik skozi vse življenje svoje kulturno stremljenje tako uravnaval po Bogu in da bo tako krotil svojega duha in telo?

Ne bom govoril o formalnem elementu vzgoje, kakšno mora biti telo, kakšni čuti in kakšna domišljija, duh in volja. — Razume se, da mora biti telo zdravo, utrjeno ne samo za telesne napore, ampak tudi za prenašanje dušnih težav, kakor so žalitve, krivice, zapostavljanje in sovraštvo od drugih.

Razume se, da morajo biti čuti ostri, sposobni natančno dojemati vse predmete.

Jasno je, da mora biti domišljija živahna, iznajdljiva in plemenita.

Duh se mora navaditi misliti trezno in logično. Volja pa naj se zjekljeni, da bo mogla plemenito postavljeni cilj vselej tudi doseči.

Tudi ne bom obširno govoril o materialnem elementu vzgoje, to je o predmetih znanja, s katerimi se mora duh napolniti.

K temu znanju spada poznanje tradicije, pouk zgodovine in zemljepisja temeljita izurjenost v materinem jeziku in obvladanje enega ali dveh tujih jezikov. Za podlago vse te vzgoje si je želeli humanistično izobrazbo, ne smejo pa se podcenjevati tudi vrednosti realnih predmetov matematike in naravoslovja. Poleg klasikov naj bi katoliška vzgoja ne pozabila na izbor iz cerkvenih očetov.

Vse te predmete, ki jih mora vzgoja posredovati mladostniku, sem omenil na kratko; posebno pa naj poudarim študij prave filozofije, philosophiae perennis, ne samo zgodovine filozofije, s katero moderni v svojem skeptičnem obupu tolikokrat zamenjavajo modroslovje. To nespremenljivo, večnostno modroslovje je skristalizirano v spisih sv. Tomaža Akvinskega. Leon XIII. je l. 1882. naročil novo izdajo vseh Tomaževih del. Ta izdaja je v bogoslovnem svetu neizmerno veliko koristila. Saj je le modroslovje vzgojna znanost kat eksohen. Pij X. je v okrožnici Pascendi imenoval nauke sv. Tomaža prvo sredstvo proti zmotam modernizma. Zato ne bi smelo biti akademsko izobraženega človeka brez resnega študija večnostne filozofije. Kako bo prišel do tega študija, je vprašanje zase, a brez njega biti ne sme. V tem modroslovju bo našel odgovor na vsa pereča življenjska vprašanja. Njegova podoba o svetu se bo zaokrožila. Imel bo pravi svetovni nazor, ki edini more biti podlaga za reševanje vseh drugih vprašanj.

Za posredovanje tega znanja so potrebni učbeniki, knjige in brošure. Imamo Ušeničnikove Izbrane spise, a nujno je treba misliti tudi na leksikone in celo

enciklopedijska dela. Vsekako je to potrebno za vzgojo elitnih čet, prav tako pa tudi za prestiž, ugled katoliške znanosti. In pri tem je treba misliti, kdor pri majhnem narodu prej pride, tisti obvlada trg in javno mnenje. Na mladostnika pa napravi leksikon ali enciklopedija prevladujoč vtis.

A knjige same še niso zadosti. Tvarino je treba tudi vzgojno predelati, da si jo mladostnik popolnoma osvoji. A koliko predavanj, razgovorov, pogovorov in učnih tečajev ter izpitov je potrebnih, da je predmet zares prešel človeku popolnoma v dušo. Z enkratnim poslušanjem predavanja ali z enkratnim branjem sta razum in spomin s kakim znanjem samo obložena, ne pa še prekvašena. Vzgojna postane stvarina šele tedaj, ko se je zasedla v dno duše.

Tako podajanje stvarine pa zmore le disciplinirana organizacija. Zato vidimo uspeh prave vzgoje samo v organizaciji. Brez podrobno izvedene organizacije po stanovih in okoljih bomo vedno na mrtvi točki. Organizacija da človeku toliko zanosa in moči, da mu sam ta zanos v veliki meri nadomestuje dokaz za resnico, katero zastopa.

Kaj more preobraziti mladostnika, da bo govoril kakor mladi mučenec učiteljskišnik Ivan Pavčič, ki je svojim tovarišem v Katoliški akciji izgovoril besede: »Vemo, da je naša naloga boriti se proti največji nevarnosti našega časa, proti največji laži 20. stoletja, proti brezboštvu. Odločno in pogumno sprejmimo to borbo. Srca nam gore v ognju, roke se dvigajo k prisegi, iz prsi se nam trga odločna izpoved: Nočemo, da bi nam volkovi govorili o ljubezni; nočemo, da bi nas lažniki učili resnice; nočemo, da bi nam sužnji prinašali svobodo. Hočemo, da bo moderni svet spoznal, da je skrajni čas povrniti se k studencu prave kulture, h Kristusu, k Cerkvi...« Kaj mu je napolnilo dušo s tolikim prepričanjem in zanosom?

Morda domača hiša? Morda zavodska vzgoja? V starih preprostih razmerah sta ta dva činitelja to zmogla, v usodnih dneh organiziranega brezboštva ne zmoreta več. Tako uspešno vzgojo more dati le organizacija, tovariška organizacija in njeno podrobno delo, česar obojega katoličani včasih nismo poznali, danes pa poznamo.

Vsa skrivnost vzgojnega uspeha za današnje dni je torej v papeževi besedi: Začeti je treba s prekvašenimi jedri.

Blaže in Nežica v nedeljski šoli

Kako je poučeval Slomšek pisanje v nedeljski šoli. (Dalje.)

To nam je pokazal v petih vajah, ali kakor bi rekli sedaj — v petih učnih slikah, enotah, ki imajo naslove: Pisanja prva vaja, Pisanja druga vaja itd. Prva in druga vaja sta objavljeni v dr. Brumnovi knjigi, ki jo je izdala letos Mohorjeva družba, druge tri pa so vzete iz prvotne izdaje, t. j. iz leta 1842.

Oglejmo si najprej, kakšne vodilne ideje so Slomška vodile pri pouku pisanja? Takole se glasijo: Lepo je pisati, papir po kurje razmazati pa ni lepo. Vsaka pismenka mora po svoji postavi ravno visoka, ne pretolsta biti, da se čedno prileže. Stebri morajo stati, kakor bi veter sveče od leve na desno pripognil. Locni se morajo prav čedno zviti, da jih bo gorše videti. Vsaka pismenka mora vrh ravno visoko imeti, zato se od zgornje rise (črte) do spodnje srednjice tikoma potegne. Vsak steber naj bo raven, ko sveča gladek, ne polaman, ne roglat. Stebri naj bodo od leve

na desno naklonjeni, kakor bi jih veter nagnil. Locni morajo biti gladko usločeni, obroči pa okrogli, kakor velikonočni kolač. Poglavitne (velike) pismenke so vogelni kamen, prav čedno jih morate delati. Tistim prav gladko od rok gre, ki so se v praznikih pridno doma vadili, jih gospod učitelj pohvalijo. Kdor jezik in pero prav pelja, tak mož kaj velja.

Če vsa ta navodila vsestransko premislimo, tedaj vidimo, da tiče v njih pedagoška, psihološka, didaktična, metodična in praktična jedra, tedaj vse, če ne še več, kot se sodobno zahteva in pričakuje od pouka v pisanju.

Glavna in splošna zahteva sodobnega pouka v pisanju je, doseči ličnost in lahko čitljivost, kar odseva tudi iz vseh Slomškovih napotkov in navodil. Še več! Pri pouku pisanja budi v učencih lepočutje, ostro opazovanje za red in obliko. Kakor vsi drugi predmeti, tako mu je služilo tudi pisanje v prvi vrsti v vzgojni namen.

Še dandanes pa imamo večje število učiteljev-ic, ki imajo učence v svojih razredih, katerih pisava pa priča, da ne posvečajo pouku pisanja tiste pozornosti, ki mu gre. Celo taki so vmes, ki jim služi ura pisanja za oddih. Izgovarjanje, da v dobi pisalnih strojev ni treba več gledati na pisanje toliko, kot so gledali naši predniki, kaže te lažodneže, da ne poznajo pedagoškega stremljenja in hkrati priča o pomanjkanju pedagoškega znanja. Morda še tega ne vedo, da sklepamo in sodimo po pisanju na piščev značaj in njegovo srčno kulturo.

Leta 1910. je izdal svetovnoznani pedagoški pisatelj Foerster knjigo *Die Jugendlehre*, v kateri nam med drugim pripoveduje tudi tole: V dvorižnici je na tabli napisal nekaj besed, nakar je vprašal učence, kakšne posledice bi utegnili imeti za učenčev značaj, ki bi se pri pisanju ne držal predpisanih oblik, temveč bi pisal kar čez črte. Učenci so odgovarjali: Tak učenec bi postal nereden, v pripovedovanju bi pretiraval, jemal bi tuje reči, delal bi dolgove, pil bi čez mero itd. Tako Foersterjevi učenci, kako pa mnogi naši učitelji-ce? Zdi se mi, da so prav mnogim zmešali pedagoške pojme različni sodobni reformatorski stremuhi in prekucuhi, ki ne gledajo več na to, da mora biti ves pouk, tedaj tudi pisanje, vzgojno, pa naj bo že duktus pokončen ali poševen. Sodobno goji ljudska šola pokončno pisavo. Zahtevajo jo novi abecedniki, ki so zgrajeni na risalno-bralni metodi. Vprašal sem profesorja srednje šole, kakšno pisavo imajo učenci srednje šole, ohranijo pokončno ali preidejo v poševno? Odgovoril mi je: Ne pokončne ne poševne, temveč zverženo, da se Bog usmili! Tak je torej uspeh novodobne šole v pisanju, ker se pušča z vidika vzgojni smoter.

Iz vseh Slomškovih navodil za pisanje pa diha ljubezen, ogrevanje, navduševanje, zaupanje in vzbujanje veselja tudi do pisanja. Vsa navodila kažejo, da je bil prežet velike pedagoške lastnosti in resnice, ki jo izražata slovenska pregovora: Lepe besede najdejo lepo mesto; hočeš druge vneti, moraš sam goreti. Vsa ta krasnoslovna Slomškova navodila pa so tudi

pedagoško in psihološko utemeljena, zato je le v škodo učencem, ako jih učiteljstvo več ne uvažuje pri pouku pisanja.

Pa si oglejmo še Slomškova navodila in nastop z didaktično-metodičnega vidika.

Tretjo nedeljo po vseh svetih je pričel s poukom pisanja. Najprej so se pogovorili o vseh pisalnih potrebščinah. Ogledali so si šolsko desko in šolske tablice.

Tabla ima po dolgem ravne zarise (črte ali linije) kakor po žnori, da se roka prave mere privadi. Pisali bomo danes prav lahko med dve srednji zarisi. Učence je pozval, da so poskušali s kreda na tablicah. Vsak je moral prijeti svoj krhelj (kredo) s tremi prsti desnice, z levo pa tablico spodaj, da se ni premikala. Ogledali so si še večjo stensko sliko z vzornimi pismenkami, obešeno poleg table. Pismenke so razmotrili, to je ogledali njih sestavne dele, da imajo tenke niti ko las (/) in debele (I) stebre pa krive locne, ki so zgoraj (?) ali spodaj (6) pa tudi zgor in spod (2) usločeni. So pa tudi na pol okrogli () pa še vozal skoncima imajo (V). Narhuj narediti so pete (Z) Vsak na tablico poskušaj. Kar ti ne steče, pomaži (zbriši) in popravi, da bo prav. Iz teh sestavin narejamo prve pismenke: i, u, n, m, r, v, z, s, e, o, a. Iz pismenk se slovi in besede sestavljajo, toda se morajo vse pismenke ene besede med seboj dotikati. Postavi: in, ni, um, vir, cunj. Locni se na vsakem koncu poostrijo, zato pa pri sredi nekoliko bolj tolsto potegnejo. Tako storimo: e, o, a, ne, on, vam. Šolarji poskušajo, kakor so jim pokazali. Marsikateremu roka spodrsne in grdo kavko naredi, pa jo tudi nagloma zbrise in popravi. Vse tiho dela, kar začne k drugemu opravilu zvoniti. Poshranijo tablice in kreda v šolsko omaro, za odhodnjo pa vsi skupaj zapoje od neveste Jezusove, katero so se lani naučili.

Tak je tedaj bil začetek Slomškovega pouka v pisanju. Kako naj ga presojam? Sodobniki bi najprej pali po tablicah, češ da so nehigienske in nevzgojne. To je že res, toda pomisliti moramo, da so tablice uporabljali še v 19. stoletju po vsem svetu. Celó v 20. stoletju jih navajajo še prav mnoge pedagoške in metodične knjige. Navedem le dve nemški: Wolf Habrichov Priročnik za ljudskošolski pouk, izšel leta 1917, in dr. K. Heilmannovo priročno knjigo pedagogike, ki je izšla leta 1922, torej ravno 80 let po Slomškovi. Slomšku v čast pa moramo povedati, da je tablice opuščal že po tretji vaji pisanja, kakor bomo videli pozneje.

Lahko pa že po prvi vaji pisanja uvidimo, da je Slomšek postopal pri pouku pisanja zelo nazorno ter da se je držal analitično-sintetične-geneitične metode, kar je še danes veljavno v praksi pri vseh dobrih učiteljih, ki so količkaj psihološko nastrojani. Najprej stvar, če ni stvari, tedaj sliko pred oči učencev. Na podlagi pred učenci razobešene slike so se pogovorili o posameznih pismenkah, jih razstavili v posamezne dele, na kar jim je pismenko napisal na šolsko desko, da so videli njen postanek. Temu so sledile vaje učencev: najprej dele določene pismenke, nato pismenko samo, temu je sledilo pisanje zlogov in končno besed in stavkov. Postopal je približno tako, kakor smo postopali še pred kratkim, dokler ni bil uveden pouk pisanja, ki izvira iz risanja in stremi po individualni pisavi vsakega posameznega učenca.

Iz prve vaje pa lahko tudi posnamemo Slomškov jezik, kakor se ga je posluževal pri pouku. Njegovi izrazi, kakor: krhelj, zarise, žnora, da se roka prave mere privadi, tanke niti, liki ko las, debel kot steber, krivi, zasločeni locni, vozal, pete, pomaži, poostri, tolsto itd. so vzeti iz ljud-

skega in otroškega okolja, zato so otrokom domači, jasni, umljivi in hkrati zajemljivi in povsem odgovarjajo psihološkim ter didaktičnim in metodičnim zahtevam in pravilom, ker so konkretni ne pa abstraktni.

Pa preidimo k drugi vaji pisanja. Da jo bo mogoče analitično premotriti, jo navedemo v celoti:

Prihodnjo nedeljo v šoli vsak svojo tablico zopet dobi ter začne pismenke delati, ki so na veliki tabli stale. Gospod učitelj grede od enega k drugemu popravljat, kar ni bilo prav, ter jim kažejo, kako se lika potegne pa steber za pismenko naredi. Tudi roko enemu pa drugemu peljejo. Potem k tabli stopijo pa učiti začno: Danes poglejte novih pismenk, ki svoje vrhe imajo in se do zgornje rise potegnejo. Naredijo se iz teh le stebrov in lik: (/ / C) ó). Iz njih se napravijo pismenke: l, t, b, d, h, k, el, te, be, de, ha, ka, led, tek, boh. Zapomniti si morate: Vsaka pismenka mora vrh ravno visok imeti, zato se od zgornje rise do spodnje srednjice tikoma potegne. 2. Vsak steber naj bo raven, ko sveča gladek, ne polaman, ne roglat. 3. Stebri naj bodo od leve na desno naklonjeni, kakor bi jih veter nagnil. 4. Locni morajo biti gladko usločeni, obroči pa okrogli, kakor velikonočni kolači.

Kakor vidimo, nadaljuje Slomšek tudi v drugi uri pisanja svoj pouk nazorno in zajemljivo. Zopet je prinesel s seboj sliko učencem na ogled, po ogledu napisal določene črke na šolsko tablo, nakar so se vadili učenci v pisanju, on pa hodi med njimi in jim daje navodila, pomaga in popravlja, preprečuje napake in se trudi, da zatre vsako mehaničnost, ki se ravno pri pisanju kaj rada ugnezdi med učenci in učiteljstvom, ki ravno pri pisanju prav rado sede za kateder, dasi je najmanj umestno. Naj mimogrede povem, kdaj je pedagoško dovoljeno učitelju sestiti za kateder. Samo tedaj, kadar pripoveduje kako epično snov, ki učence sprošča iz duševne napetosti in jih postavlja v domačnost kramljanja. Stojta učitelja pred učenci pa je potrebna vselej, kadar hoče vzbuditi v učencih razvojno mišljenje, kakor jo zahteva obravnavana tvarina. Hoja med učenci pa je opravičljiva le tedaj, ko gre učitelju za individualno pomoč in spoznanje učencev, kakor pri pisanju, risanju in ročnih delih. Novodobni reformatorji in propagatorji pa kaj malo gledajo na to. Nekateri, če že ne sedijo za katedrom, stojte kje ob strani klopi, drugi za klopmi, tretji pa plavajo po razredu s prekrizanimi rokami na hrbtu ter uživajo nad plitvim razrednim razgovorom, namesto da bi čas izrabljali za čim uspešnejši pouk. Taki pač ne umevajo pregovora, ki pravi: Čas je zlato! Vzgoja klepetavcev in klepetulj ni prav nikakšna pedagoška iznajdba. Klepetavost je znak duševne plitvosti, o čemer so nam priča vsi klepetavci, posebno še klepetavke. Globlje misleči ljudje pa niso med njimi. Prav ima Goethe, ki pravi: V tišini življenja se oblikuje talent... Torej ne v šumu in hrumu!

Pisanja tretja vaja. Ob devetih šolarji zopet pišejo. Tistim prav gladko gre, ki so se v praznikih pridno doma vadili. Gospod učitelj jih pohvalijo in rečejo: »Danes bomo male pismenke dogotovili. Kar je srednjic in zgornjic, že kar čedno pišete. Zdaj pa spodnjice dobro poglejte. Spodnjice imajo steber, ki se prav rahlo s tenko liko od spodnje rise do zgornje začne. Od zgornje srednje rise do narspodnje pa gladko potegne (7). Tako se p naredi. — Druge imajo sloko spodnjico, kakor napeto zanko, ki se na vdol debelo, na vzgor pa tenje potegne (/), iz katere se / in / naredita. — Poslednjič še dve pismenki imamo, ki so zgornjice in spodnjice z lepo vložnim lokom: / ali pa / . Ako prečemo, storimo f, / . Tako zapišemo pe je, ge, ef, pot, jes, gad, sir, funt. — Pismenke se morajo lepo likati in kakor locnje gladke biti.«

Sli so šolarjem popravljat, ter so marsikateremu roko potegnili, naj bi se raj privadila. Pozneje pridejo tudi gospod kaplan pomagat.

»Za te nedelje se še zajde, ker ste se pisati privadili,« rečejo gospod učitelj. Vsak naj se z gosjim peresom preskrbi, popir v šoli prejmete — premožni za plačilo, vboгим ga bodo grajski gospod preskrbeli. Kar vas je vajenih, boste prihodnjo nedeljo na papir poskusili; ki so še nerodni, bojo nekaj časa na dilce poskušali.«

Začetni stavki te vaje nam povedo, da so dobivali učenci Slomškove nedeljske šole tudi domače vaje. Kar so se učili v šoli, so se morali vaditi tudi doma. Že po Slomšku pa so bili časi, v katerih se je v ljudskošolski metodični literaturi razpravljalo, če so sploh domače vaje umestne. Prodrli so zagovorniki domačih vaj, protivniki pa so potisnjeni v pozabljenje. Zmagala je torej zdrava pamet, kar je s pedagoškega, psihološkega in praktičnega vidika popolnoma prav. Ni pa prav to, kar se sodobno zahteva od pregorečih šolskih reformatorjev, ki bi najrajši naprtili vse šolsko delo domači hiši. Učenci dobivajo takele domače naloge: Poiščejo naj doma vsa mogoča učila, najsi bo že za kateri koli predmet ali učno snov, ter jih prinesejo v šolo. Prebrskajo naj domače knjižnice in preberejo sestavke, ki se nanašajo na učno snov, ki jo bodo obravnavali v šoli. Starši naj učencem pripovedujejo zgodovinsko snov iz te ali one dobe, opisujejo naj otrokom svoja popotovanja, svoje doživljaje. Nekateri učitelji tudi naročajo, naj učenci doma berejo politične liste; drugi jih celo sami nosijo v šolo ter jih nalepljajo celo na stene v razredu itd. Zdi se mi, da gre vse to nekoliko predaleč v skrajnost; posebno na kmetih. Če bi to delale vse šole, tedaj bi kaj kmalu doživeli med ljudstvom proti šoli uporno razpoloženje, česar pa nas Bog varuj! Tak študij je umesten za visokošolce, ne pa za učence ljudske šole.

Res je, da so domače vaje tudi ljudskošolski mladini potrebne, še prav posebno potrebne pa so bile v Slomškovi nedeljski šoli, ki je trajala tedensko le eno, kvečjemu tu in tam dve uri. Umestne pa so tudi zato, da se pritegne dom k vzgojni vzajemnosti doma in šole. Slomškov rek: Šola, cerkev in dom se morajo za roke držati, moremo le na ta način ohraniti pri življenju, če mu damo priložnost, da se dejansko goji.

Pohvale, priznanja, zaupanja so pa vzpodbude, ki učence razvesele, jih dvigajo in vnemajo za čim bolj vztrajno, aktivno in intenzivno delo.

Po Slomšku je učiteljeva pomoč učencem hvalevredna, kakor vidimo iz nastopov učitelja in kaplana. Taka pomoč je zlasti za mlajše učence balzam, posebno od priljubljenega jim učitelja. Vse duševne sile bodo napeli, da bi dosegli napisani učiteljev vzorec. S tem pa se že odpravlja mehanizem, ki se zlasti pri pouku pisanja kaj rad vgnezuje. Res, da sodobno ne posvečajo ljudske šole pisanju tiste pažnje, ki mu že zaradi vzgoje same gre, gre pa tudi zato, ker sodi ljudstvo šolo le po tem — kar vidi, pa vendar so učitelji, na katere kaj lahko obrnemo Goethejeve verze, ki se v prostem prevodu glase:

Še Pallas jim kot mentor ni v čislih, vse delajo le po svojih mislih — kot da vzgojeni bi ne bili.

Že po tretji vaji pa so začeli opuščati tablice. Za četrto vajo so dobili naročilo, naj prinesejo gosja peresa s seboj. Na tablice bodo še pisali le oni, ki niso še trdni v pisanju. Naravna pot bi bila: črtalnik, svinčnik, peresnik. Svinčnika pa Slomšek niti ne omenja, kar si razlagam tako, da mu je šlo za to, čim prej priti do pisanja s peresnikom, posebno zato, ker mu je bil čas zelo skopo odmerjen. Tudi so tedaj v rednih šolah uporabljali risanke s pikami, kar mu skoraj gotovo ni šlo v njegov pedagoški um. Risanje po pikah ni tedaj služilo drugemu kot risanju ornamentov, obstoječih iz samih ravnih črt. To delo pa je bilo več ali manj le mehanično, a mehanizma Slomšek ni maral.

Prof. France Jesenovec:

Problem pouka slovenščine na gimnaziji

(Nekaj navodil staršem.)

Nedvomno je slovenščina za veroukom prva med šolskimi predmeti, če upoštevamo, da je človek najprej božji otrok, takoj zatem pa član svojega naroda. In materinski jezik je gotovo najdražje, domača beseda najlepša beseda od vseh na svetu, kakor je to že lepo povedal naš veliki učitelj in vzgojitelj ter vzornik škof A. M. Slomšek. Saj je v lestvici vrednot za človeka pač najprej Bog, takoj nato pa mati in domovina, kot je pokazal Ivan Cankar v »Podobah iz sanj«. Slovenščina je najvažnejši predmet pri mali in veliki maturi.

Zato je jasno, da naš predmet pomeni za splošno človekovo izobrazbo neprecenljivo veliko, kajti pouk slovenščine in njeno znanje do podrobnosti je osnova vsega našega izobraževanja sploh, zlasti pa pouka tujih jezikov. Pouk in znanje materinskega jezika, spoznanje estetskih vrednot iz naše književne zgodovine vsaj v glavnih potezah, to nujno spada k osnovni izobrazbi vsakega sodobnega Slovenca, posebno še tistega, ki je študiral gimnazijo in hoče postati voditelj preprostega ljudstva. In k temu smo vsi izobraženci nujno poklicani, če hočemo izpolniti naloge, ki jih v nas stavi naše ljudstvo, naš slovenski narod.

Slovenščina kot predmet tvori posebno celoto v nižji, posebno v višji gimnaziji. V nižji gimnaziji mora najprej učenec dobiti osnovne pojme iz slovenske slovnice, da se najprej navadi pravilne pisave in izgovorjave v domačem jeziku. Potem pa mora predelati vso slovensko slovnico v podrobnosti in celoti, seznaniti se mora v glavnih kratkih črtah z našo književno zgodovino in z glavnimi pesniškimi vrstami in oblikami. Kolikor je le mogoče, mora v nižji gimnaziji spoznati učenec — sam z branjem v šoli in doma še več — vsaj nekaj znamenitih del pomembnejših pisateljev in pesnikov iz slovenske književnosti. Tako naj bi bila nekako zaokroženo obdelana slovenščina, ko stopi pred nas kandidat nižje gimnazije, kajti premnogo jih sedaj odide z gimnazije na razne strokovne šole, kjer slovenščini nikakor ni več prisojeno odlično mesto kot na gimnaziji, pa zato morda ne bo učenec nikoli več imel v življenju priložnosti, pridobiti si v materinščini to, kar je zamudil v nižji gimnaziji; drugi gredo pa v višjo gimnazijo. Tu se naš predmet začne tako rekoč iznova, a vendarle tako, da učenje v petem razredu že nujno zahteva malo maturo. Zaradi vsega tega je zame najvažnejše, da se učenec v nižji gimnaziji dodobra spozna s slovensko slovnico, z osnovnimi pravili našega pismenega ali knjižnega jezika, kajti pozneje nima te priložnosti niti v

gimnaziji v višjih razredih, še manj pa v raznih strokovnih šolah, še celo pa ne, če je po mali maturi odšel učenec v trgovino, v tiskarno, v kako službo, skratka: v življenje, v usmerjanje, v poklic.

Višja gimnazija pa ima v učnem načrtu za slovenščino celoten zaključek: učenec naj se upozna podrobno z literarno teorijo in zgodovino ter kritiko; ves pouk pa je usmerjen v to, da se učenec navadi samostojno ocenjevati književna dela in jih pravilno vrednotiti, navaditi se mora povsem samostojno misliti in, kar je pri slovenščini še posebno važno, te svoje misli v lepi obliki izražati, da bo v praktičnem življenju kot absolvent sposoben napisati kateri koli spis, prošnjo, dopis, pritožbo, vabilo ali kaj podobnega. Vse to njegovo učenje mora biti tako, da učencu ostanejo vsaj v glavnih črtah vedno živi pred očmi liki naših pesnikov in pisateljev in drugih umetnikov. V višji gimnaziji si mora učenec izoblikovati svoj posebni jezik in slog, ki naj postaneta veren izraz njegove osebnosti. Iz gimnazije morajo priti učenci kot osebnosti, vsaj delno že izoblikovane! In k temu mora največ prispevati celoten pouk slovenščine v višji gimnaziji. V zadnjih letih se je k temu naredil velik korak naprej. V VII. in VIII. razredu so namreč vpeljane seminarske vaje, ki imajo posebno ta namen, da se učenci navadijo samostojnega dela, samostojnega iskanja virov za referate, samostojnega ocenjevanja književnih del in znanstvenih razprav posebno s področja slovenske in svetovne besedne umetnosti.

Da bi pa učenec vse te velike cilje, ki jih ima z njim gimnazija, tudi v resnici dosegel, je treba v prvi vrsti, da redno in marljivo sodeluje v šoli z učiteljem. Na to posebno opozarjajte, dragi starši, svoje sinove! V šoli morajo učenci neprenehoma slediti učitelju; posebno je važna njihova pozornost in pazljivost pri obravnavanju slovnčnih vprašanj, kajti ta so v knjigah pogosto premalo jasno ali celo pretežko obdelana, pa jih zato učenci ne bi nikoli razumeli, če bi v šoli ne sledili profesorjevi razlagi. Pri obravnavanju beril ali tekstov iz posameznih pisateljev naj imajo učenci v šoli zmerom pri sebi svinčnik in zvezek, v katerega je treba stalno vpisovati razne pomembne profesorjeve opombe, ki so najprej za razlago dela nujno potrebne, pozneje pa za učenje in še bolj za izpraševanje. Takih zapiskov nima učenec nikdar preveč, mnogokrat pa premalo! V šoli mora učenec delati skupno z vsem razredom vse vaje, zlasti iz slovnice, kakor jih dela ves razred. Tako je v nižji gimnaziji. Še mnogo težje pa je učenčevo delo v višji gimnaziji: tamkaj ni namreč nobenih primernih knjig za slovensko književno zgodovino, stare so pošle, novih še nimamo napisanih. Nekaj jih imamo v obliki šolskih izdaj posameznih pisateljev in pesnikov v zbirki »Cvetje«, nekaj jih pa še pišejo. Toda za sedaj jih ni in učenci so nujno prisiljeni pisati profesorjevo razlago v zvezke in se potem kar iz njih pripravljati. Ali v tem zvezku mnogokdaj ni vsega, kar je treba znati in obdelati v višji gimnaziji. Zato morajo učenci še mnogo, mnogo drugega sami napraviti. V šoli sami že delamo to, ko beremo, kar nam čas dopušča, dela naših besednih umetnikov. Še več tega dela pa čaka učenca doma! Kar se tiče zvezkov, v katere pišejo učenci razlago pri pouku, moram posebno poudariti, da jih morajo učenci hraniti vse do velike mature, ker pri veliki maturi pride iz slovenščine na vrsto vsa tvarina od pete do osme gimnazije. Če učenec ni marljiv in raztrga ter izgubi te zvezke, ga pač ne čaka drugega, kakor da jih mora potem tik pred maturo na novo kupiti ali prepisovati od součencev, namesto da bi tisti dragoceni čas porabil za študij za samo maturo! Res, koliko dragocenega časa učenci po nepotrebem in po zanikrnosti ter malomarnosti zapravijo! To pa zato, ker v šoli ne pazijo in morajo potem slovensko tvarino doma sami študirati, in še zato, ker časa doma ne porabijo, kakor bi bilo treba.

Doma je treba namreč za slovenščino zelo veliko delati in nikakor ni na mestu izgovor, češ saj slovenščino znam, v njej ne more nihče pasti! Kako zmotno mnenje! Saj vendar ni zadosti, če znaš govoriti v domačem, morda ne prav lepem narečju; knjižnega jezika se mora vsak izobraženec naučiti, pa spoznavati mora estetske vrednote in našo književno in splošno kulturno zgodovino. In vsega tega se bo naučil ravno pri slovenščini vsak, kdor je dobre volje. Doma naj starši pri nižjegimnazijcih pazijo predvsem na to, da bodo zmerom napravili domače naloge — teh učenci posebno v prvem razredu kar nočejo delati, ker jih menda niso več navajeni delati iz ljudske šole! — da se dalje zmerom nauče deklamacij ali posameznih odstavkov iz tega ali onega pisatelja, da predelajo vse, kar so napisali v zvezke v višji šoli. Tudi pazite še posebno na to, da bodo učenci čim več brali književna dela naših besednih umetnikov, kajti pri veliki maturi je treba veliko več zahtevati od učenca, kakor je pa predelanega v sami šoli. To je ravno pri slovenščini posebno važno! Doma je treba delati veliko, veliko! Tudi naj starši navajajo učence, da prostovoljno preberó kako delo in napišejo o tem kratek referat ter ga oddado profesorju. Kaj podobnega bo učencem le v korist, vsaj v veliko večjo korist, kakor če prebijejo pretežno večino prostega časa na igriščih ali pa celó v praznem pohajkovanju po mestu in v ogledovanju izložb!

Splošno sem osebno z uspehi iz svojega predmeta precej zadovoljen, če upoštevam dejstvo, da jih pri slovenščini pade pri meni od 200 učencev kakih sedem, torej samo dobre tri odstotke. Če pa upoštevam to, da je slovenščina naš materinski jezik, ki bi mu morali učenci in starši posvečati še posebno pažnjo, pa z uspehi ne morem biti tako zadovoljen, ker imam le po en ali dva odlična reda v vsakem razredu! Najmanj po šest do deset bi jih moralo biti, ali učenci kažejo tudi do materinščine tisto brezbriznost in malomarnost, kot jo opažamo pri drugih predmetih!

Glede domačih nalog (ne vaj!) je treba pibiti v Ljubljani dejstvo, da obstoje za izdelavo teh nalog cele tovarne in da zato domače naloge nimajo tistega uspeha in pomena, kot bi ga imele, če bi učenci v resnici sami pisali svoje izdelke. Tudi se prečesto preveč pozna očetova ali materina roka, ki je nalogo pretemeljito popravila in tako vzela profesorju njegovo delo in mu onemogočila pravilno oceno.

Če se po vsem tem vprašamo, kdo bo ob koncu leta iz slovenščine uspel, je jasno, da vsakdo, ki bo storil svojo dolžnost do materinščine, vsakdo, ki naš jezik in našo književnost iz ljubezni, ne pa zato, ker je to šolski predmet, študira, se vanj vglablja in sam še mnogo več stori, kot zahteva od njega profesor.

Dr. Anton Breznik

Ljubi bližnjega kakor sam sebe

III.

Iz zgledov, ki sem jih v zadnjih dveh poglavjih naštel, vidimo, da je šest primerov takih, da imajo vsi pisci zavest, da mora zaimsek s a m v zvezi s povratno-osebnim zaimkom sebe, sebi itd. stati v imenovalniku. Za ednino moškega spola sem rekel, da se »delajo napake šele zadnje stoletje« (str. 10). Kdor pa hoče pisati dober jezik, bo tudi tu rabil imenovalnik, ne pa tožilnika. Raba imenovalnika pri zaimku s a m pa ni

osamljen pojav, ista raba velja za vse besedne razpole (zaimsek, števnik, pridevnik in samostalnik), ki se vežejo s povratno-osebnim zaimkom se be ali se. Pri vseh teh besednih razpolih, kjer stoji v tvorni obliki povedkov tožilnik, stopi v povratni (trpni) obliki povedek v imenovalnik. Lep zgled imamo v Prešernovem Krstu pri Savici. Tvorni način: In mi povej, al' ni Črt najbolj jezni njih Bog, ki kličeš ga Boga ljubezni (37. stanca). V povratno-trpni obliki stoji povedkov člen v imenovalniku: Da pravi Bog se kliče Bog ljubezni (29. stanca). Tudi proti temu pravilu greše pisci. Novi prevod sv. pisma NZ piše n. pr. Rim 2, 17: Če se pa ti imenuješ Juda in se opiraš na postavo itd. Pravilno rabi imenovalnik Sv. pismo brit. družbe 1914: Če pa se ti imenuješ Jud in se naslanjaš na postavo. Dalje: Rim 1, 22: Imenovali so se modre, pa so se poneumili. Sv. pismo 1914 piše pravilno, ker rabi drugačen sklad: Izdajajoč se za modre, so postali nespametni. Dalje: Razodetje 2, 2: preskusil si tiste, ki se imenujejo apostole, pa niso. Napačno piše tudi Sv. pismo 1914: in si preizkusil nje, ki se imenujejo apostole, a niso.

Isto velja za pridevnike. V tvornem načinu bi rabili povedkov tožilnik; n. pr.: Mati ga (osebni predmet) je vsega (povedni tožilnik) izročila v voljo dobrega Očeta. Pri povratno-trpnem načinu stopi povedni tožilnik v imenovalnik. Pravilno je pisal ravnatelj I. Dolenc: Zato se je Janko Komljanec ves predal svojemu poklicu (Slov. 17. VI. 1943). Enako pravilno rabi ta sklad dr. Gosar: ... povsod srečamo istega čudovito krotkega Jezusa, ki se ves žrtvuje, da bi človeški rod odrešil« (Eden je Gospod, 1943, 69). Raba tožilnika je napačna. Nepravilen je n. pr. sklad: V svojih delih se je (Veber) posvetil vsega problemom o istinitosti in veljavnosti (Letopis Akad. znanosti in umetnosti, 1943, 177). Napačna je tudi raba tožilnika v oni znani molitvi: O Gospa moja, o Mati moja, tebi se vsega darujem (Katol. katekizem 1938, 190). Cerkvene pisatelje moti tu latinščina, ki ima tu povedni tožilnik. Po ljudski rabi, ki je hkrati vseslovanska, stoji vedno imenovalnik, n. pr. ves se je zmočil, toda tvorno: vsega so me poškopili; ves sem se spotil, ves se je spremenil itd.

Povedni imenovalnik stoji pravilno tudi pri povratnih glagolih delati se, storiti se, izkazati se, čutiti se, itd. Tu rabijo imenovalnik še vsi Slovani in tako govori tudi ljudstvo na vsem slovenskem jezikovnem ozemlju še danes (prim. moja razprava: Primeri predikatnega nominativa v slovenščini, Slov. jezik, 1941, 33—39). Vsi pisatelji do najnovejšega časa so pisali imenovalnik, n. pr. O grešna duša, gluha se delaš! Bog te kliče in ti se gluha delaš. Hvaležen se je izkazal, Ženica se ne čuti stara itd. Zdaj so že redki pisci, ki tako pišejo, kakor narod govori, zato mora biti tu svoboda. Utrjena pisava ima tudi svoje pravice.

Krajši povratno-osebni zaimsek »se« (n. pr. delati se, postaviti se, imenovati se itd.) je predmet (objekt) glagolskega dejanja in iz tega sledi,

da drugi predmet ne more stati v tožilniku. To je že opazil Maretić v Gramatiki i stilistiki hrv. ili srp. knjižn. jezika, 2. izd. 1931, kjer pravi: »... glagol, kad se s njom (= rečcu »se«) združi, ne može imati akuzativ druge koje reči uza se kao objekt« (439). Če preskušamo glagole po tem pravilu, se bomo prepričali, da v povratno-trpni obliki nimajo predmeta v tožilniku. Vzemimo n. pr. glagole v tvorni obliki: držati koga ali kaj, hvaliti, moliti, topiti itd. V povratno-trpnem načinu: držati se koga ali česa (= rodilnik) ali držati se z roko (prislov); hvaliti se s kom ali s čim (prislov), moliti se Bogu; topiti: sneg se topi, sneg se sam topi (nima predmeta) itd.

S tem, mislim, je vprašanje o rabi zaimka *s a m* v zvezi s povratno-osebnim zaimkom *sebe*, *se*: *sebi* si itd. zadosti predelano.

V slovanskem jezikoslovju se to vprašanje še ni zadovoljivo rešilo. Najmanj povoljno ga je obravnaval Maretić v že omenjeni Gramatiki. Tam piše: »Kad se uz povratnu zamjenicu sebe, sebi, sobom uzme poradi veće snage pridjev *s a m*, onda on bez razlike u značenju može stajati ili u nominativu ili u onom padežu, u kojemu je povratna zamjenica« (426—27). To pravilo nasprotuje prvič dejanskemu jezikovnemu stanju srbohrvaščine in drugič osnovi, na kateri je Maretić zgradil svojo Gramatiko. Na koncu knjige sam pojasnjuje, da je sestavil Gramatiko po Vukovih in Daničičevih spisih in po narodnih umotvorih in le malenkostno po drugih virih (str. 612—14). Zgleda navaja iz Vukovega in Daničičevega prevoda Sv. pisma in če na podlagi teh zgledov postavi tako pravilo, dokazuje, da nima pregleda čez ta jezikovni pojav. Jaz sem proučil Vukovo in Daničičevo Sv. pismo in morem reči, da redno rabita le imenovalnik in se je le redko kje kdo zmotil in zapisal sklon povratnega zaimka.

Gebauer-Trávníček obravnavata zaimek *s a m* na str. 244 do 245 velike Histor. mluvnice jaz. českého, IV. del, 1929. Obilni zgledi imajo skoraj samo obliko imenovalnika, pravila o tem vprašanju pa ne podajata.

Še najbolje je obdelal to poglavje Vondrák v svoji Vergleichende Slavische Grammatik, 2. izd., II zv. 1928. Tu piše: Ist beim Verbum noch ein Kasus des Pron[omen]. pers[onale]. (reflex.) als Objekt, so stimmt im Gr[iechischen]. und Lat[einischen]. das autós bzw. ipse mit dem Pron[omen]. überein, im Slav[ischen]. wird jedoch in der Regel samъ wie ein prädikatives]. Adjektiv]. (wie z. B. nicъ, pěšъ) empfunden und steht daher mid tem Subjekt]. im Nom[inativ]. Nato našteva zgleda iz vseh slovanskih jezikov, ki se ujemajo z zgorajšnjo ugotovitvijo. Napačno pa je, kar dalje pravi: Seltener finden wir Ausnahmen: az svedetelstvuju o mně samom; čtò glagolješi o tebě samom (357—58). To ni izjema od pravila, da samъ ne stoji v imenovalniku, ampak je pomota staroslov. pisca, ki namesto pravilnega povratno-osebnega zaimka *sebe*, *sebi* (= pričujem o sebi; kaj praviš o sebi) rabi nepravilno zaimek *meni*, *tebi*. V tem primeru pa *s a m* ne more stati v imenovalniku, ker *meni*, *tebi*

ni povratno-osebni zaimek. Takih pomot je v staroslov. zbornikih več. Mesto pri Jan 1, 22 (čto glagolješi o tebe samom) imajo vsi zborniki: zograf., marian., asem. itd. vse do izdaje slavj.-rusk. 1822. Mesto pri Jan 8, 14 (az svedeteljstvuju o mne samom) ima samo Asemani; toda enako mesto pri Jan 8, 18 imajo zopet vsi zborniki do slavj.-rusk. izdaje 1822.

Pripis.

Ko sem končal II. poglavje tega članka, sem mislil, da proti mojim trditvam ni noben stvaren ugovor več mogoč. Toda človek se vedno ušteje. V Slovencu dne 8. jun. 1943 se je oglasil neki gospod, ki v dolgem podlistku zagovarja upravičenost rabe ljubi s a m e g a sebe. Za dokaz navaja dva razloga, ki pa sta oba ničeva. Jaz sem v Slov. Učitelju trdil, da imajo starosloven. prevodi brez izjeme vsi samo imenovalnik (str. 40). G. nasprotnik pa opozarja, da se za ednino moškega spola to ne dá dokazati, ker je v staroslov. tu imenovalnik enak tožilniku in mi očita, da sem to zamolčal. »To zamolčevanje (ali preziranje) značilnega temeljnega pravila staroslovenske slovnice je glavna podlaga njegovemu dokazovanju.« G. pisec je iz tega splošnega pravila, ki pa pozna veliko izjem, naredil neznanstven sklep, da tu zaimek »s a m pomeni prav tako lahko tožilnik kakor imenovalnik.« Pisec se v tem primeru odloči seveda za tožilnik. Iz tega pa izvaja še nadaljnje neznanstvene sklepe. »Ruski in srbski prevajalci velike Kristusove zapovedi niso mogli prezreti staroslovenskega prevoda... A vedeli so, da je staroslovenski moški tožilnik enak imenovalniku... Upravičeno sklepamo, da v ruskem in srbskem prevodu živi starodavna zavest, da je staroslovenska besedica s a m na tem mestu tudi tožilnikova oblika in da prevod v tožilniku ni napačen. Torej je dr. Breznikovo sklicevanje na staroslovensko besedilo očitno neutemeljeno, ker prezira značilno pravilo staroslovenske slovnice ter pričevanje srbskih in ruskih prevodov. Dr. B. tukaj ne more in ne bo mogel dokazati napake... Dr. B. mora svoje dokazovanje bistveno revidirati ter stvarno in metodično popraviti.«

Vseh teh sklepov in očitkov ne bi bilo, ko bi se bil g. pisec usedel, nataknil naočnike ter počasi razčlenjeval zglede, ki sem jih navajal v članku. Ker tudi jaz vem, da je večinoma v moškem spolu ednine tožilnik enak imenovalniku, zato sem zbral, razen enega, samo take zglede, kjer se tožilnik loči od imenovalnika. Berite, g. pisec, moje zglede: Lk 10, 27: vzljubiši podruža svojego (tu je tožilnik, ki ni enak imenovalniku, imenovalnik je: podruž svoj) jako s a m s e (zaimek s a m je odvisen od istega glagola ljubiti kakor podruža svojego; če bi bil tožilnik, bi se glasilo s a m o g o kakor podruža svojego; torej je očitno imenovalnik). Zgled imajo številni zborniki. — Dalje: Mk 12, 31: vzljubiši podruža svojego jako sam sebe (marian., zograf., Asemani itd.). Dalje Jan 8, 14: (pričujem) o sebe s a m (tu je tožilnik izključen, ker bi

moral stati, če ne bi bil imenovalnik, sklon povratnega zaimka, t. j. mestnik). Več zgledov nisem navajal, ker sem menil, da ne bi bilo potrebno. Nadomestim jih lahko danes! Mt 19, 19: č'ti o't'ca (tožilnik!) i mater i vzljubiši i skrně'ago svoego (tožilnik!) jako sam (imenovalnik!) se (zograf.). Mk 12, 31: vzljubiši iskrně'go svoego jako sam sebe (marian., Asemani itd.). Če g. pisec ne verjame svojim očem, naj vzame v roko Vondrákovo Vergl. Slav. Gramm. in naj pogleda mesto, ki sem ga zgoraj navedel, in bo našel številne strsl. zglede, v katerih so samo imenovalniki in o katerih Vondrák izrečno pravi, da v njih samъ »steht... mit dem Subj[ekt]. im Nom[inativ].: ašte (= če) az slavijo se sam; i vzljubiši iskrně'ago svoego jako sam se; i spasi se sam itd.

Drugi razlog, s katerim brani upravičenost rabe tožilnika, je poudarek. »Dr. B. v navajanju zgledov ne razlikuje različne miselne zveze in različnega stavčnega poudarka. Dvakrat navaja zgled: 'če bi sami sebe presojali.' A obakrat zamolčuje, da ima tako tudi novi slovenski prevod (tu je očitaneje krivično, ker nisem pisal v članku o označbi jezika v novem prevodu NZ, ampak o pravilnosti zaimka sam sploh), ker je tukaj pač očitane poudarek na osebk: kdo bo sodil — sami ali Bog. Sv. Pavel namreč piše: »Če bi mi sami sebe presojali, bi ne bili sojeni. Ko pa nas Gospod sodi...« Tukaj g. pisec pravilno poudarja. Napačno pa je nadaljevanje. »V stavku o ljubezni do bližnjega pa je poudarek na predmetu (objektu): koga naj ljubim. Podobno je v stavku: spoznaj samega sebe.« Tukaj je g. pisec pravilno vprašal (koga naj ljubim), odgovoril pa je napačno. Poudarek ni na zaimku sam, ampak na sebe. Nasprotje je: bližnjega tako ljubi, kakor ljubiš sebe. Zaimek sam ne nosi poudarka, zato se lahko izpusti, kar so slovanski prevajalci pogosto storili. N. pr. Mk 15, 31; iny spase (druge je rešil), ali sebe ne možet spasti (tako marian., zograf., Asemani, Ostromir itd.). V gršč. in lat. je zaimek sam izražen: eauton, seipsum. — NZ 1929: II. Kor 4, 5: Ne oznanjamo namreč sebe (v gršč. in lat. je zaimek sami izražen), ampak Jezusa Kristusa kot Gospoda, sebe pa kot vaše služabnike. Takih zgledov je v slovanskih prevodih mnogo.

Drugačna pa je stvar, če nosi poudarek zaimek sam. V tem primeru ne smemo rabiti daljše oblike povratnega zaimka sebe, sebi, ampak obliko se, si. Miklošič pravilno uči: »se (wird) ohne Nachdruck, sebe hingegen mit Nachdruck gebraucht! (Vergl. Syntax der slav. Sprachen, 2. izd. 1883, 75). Če bi hoteli dati poudarek zaimku sami, bi morali pravilno prevesti: Če bi se sami presojali, bi ne bili sojeni. Tako je pravilno v NZ 1929: II Kor 10, 18: Kajti ni preskušene, kdor se sam priporoča, ampak kogar priporoča Gospod. — I Kor 4, 3: Meni pa je prav malo mar, da me sodite vi, pa tudi sam se ne sodim. — Daljša oblika povratnega zaimka se rabi le v sklonih s predlogi, n. pr. Jan 15, 34. Praviš to sam od sebe, ali so ti o meni povedali drugi? — II Kor 1, 9: Toda sami pri sebi smo imeli smrtno obsodbo.

Deklamiranje v šoli

V prejšnji št. »Slov.« učitelja je g. prof. Jakob Šolar napisal temeljit in upoštevanja vreden donesek k reformi slovenskega pouka na naših šolah pod naslovom: »Kaj je z učenjem na pamet?« Mislim, da se mora njegovim izvajanjem pridružiti vsakdo, ako stvarno uvažuje duševni in telesni organizem človeka, ki zaživlja svojo polnost v zdravem razvoju in urjenju vseh čutil in čutov. Da podkrepim Šolarjeve misli, podajam nekaj pripomb o deklamiranju kot sestavnem delu pouka slovenščine na naših šolah.

Deklamacije so v zadnjem času očitno izgubile med našimi šolniki malone vso naklonjenost, saj so jim določili strog kanon in zelo skrčen obseg. Izbor pesmi, ki naj se na srednji šoli deklamirajo, je zelo skromen in uboren. Človek nehotе zasumi, da se je uveljavilo na celi črti deklamacijam sovražno stališče, ki jih hoče omejiti, kolikor se le da, če že ne popolnoma izriniti iz slovenskega jezikovnega pouka. To občuti predvsem starejši rod, ki je hodil še v šolo starejšega kova, ko se nismo učili na pamet le slovenskih pesnitev, ki jih je vsebovala Grafenauerjeva čitanka, ampak tudi daljših pesnitev v nemškem in latinskem ter francoskem jeziku. Ne le to: ta ali oni profesor je dajal cele odstavke iz proze svojim učencem, da so se jih morali od dne do dne naučiti na pamet, in sicer dobesedno ali vsaj z veliko natančnostjo. Poleg tega pa se je našel med dijaki ta ali oni, ki se je priglasil, da bo deklamiral tudi kako izmed najdaljših naših pesnitev, n. pr. Sonete nesreče, Sonetni venec, Krst pri Savici, Staro pravdo, Z vlakom, Dumo i. p. Vse to je poživljalo sporede šolskih prireditev in akademij. Od časa do časa so hodili po šolah tudi poklicni deklamatorji, ki so v razredih nastopali in pokazali, kako se naj deklamira in kako se ne sme.

Vsaka skrajnost pa se dotika nasprotne skrajnosti in tako se je bržčas godilo tudi tukaj. Vendar vsakdo ve, da je resnica v zlati življenjski sredi. Pri tem pa je treba pomisliti, da je bila pred stoletji v šolah retorika (govornišтво) važen predmet v sestavu takratnega pouka, a da je danes res že sramotno nizko padla govorniška veščost celo tam (n. pr. v politiki!), kjer bi človek tega nikakor ne pričakoval. Vsakdo pa bo moral priznati, da bi tudi naša mladina morala bolj poznati pesniška dela naših besednih umetnikov, ki se z njimi tako upravičeno ponašamo in radi opiramo nanje samobitnost naše kulture.

Če se je prej dajala po naših šolah celo prozaična snov za učenje na pamet (in to celo v tujem jeziku!), bi se nujno morala sedanja mladina naučiti vsaj najbolj znanih in značilnih pesnitev vsakega našega pesnika, ako hočemo vzgojiti rod izobražencev, ki bodo znali brati in bodo radi jemali v roke knjigo naše kulture, jo resnično doumevali in vrednotili. Šele tako se bomo namreč mogli ponašati s svojo narodno izobrazbo.

Res je, da spominsko vsi ne dojemajo enako lahko, toda če nekateri dojemajo teže in so morda dostopnejši za abstraktno domišljanje, ki je bistveni del matematičnega pouka, s tem še daleč ni rečeno, da mora spominsko urjenje odpasti. To tem manj, ker je vprav to spominsko dojemanje vendar vedno bilo eden glavnih in bitnih sestavnih delov vsakega pouka in vsake šole, kar mora še vedno biti kljub vsem novodobnim pedagoškim metodam. Prav je, da sodobna pedagogika podčrtuje samodejavnost in samostojno dojemanje učencev ob raznih predmetnih snoveh, a vedeti je treba, da ima vsak predmet svoje zakone podajanja in dojemanja in da more biti samo tisti n. pr. dober matema-

tik, ki se zna čim bolj prilagoditi vsem abstraktnim zahtevkom matematike, medtem ko s to in tako darovitostjo n. pr. ne prideš daleč pri zgodovinskem, zemljepisnem in jezikovnem pouku.

Pouk slovenščine na naših srednjih šolah se deli na več predmetnosti: v nižji gimnaziji se vrstijo predvsem slovnica ob analizi stavkov, spisovanje, obnova berilnih sestavkov s pripovedovanjem njih vsebine v skrčenih ali razširjenih oblikah, vaja v branju, slovstvo v kratkih obrisih in deklamacije; šele v višjih razredih se slovstvo obravnava temeljiteje in dijaki tudi s predavanji nastopajo, medtem ko se slovnica sploh sistematski na tej stopnji več ne obravnava. Torej je slovnica za nižjo gimnazijo prav tako glavna predmetnost, kot je slovstvo za višjo. Poleg teoretičnega ogrodja teh dveh glavnih predmetnostnih pravcev pri pouku slovenščine na srednji šoli pa je gotovo najvažnejše urjenje v govorni in pisani besedi. Deklamacija pa je v nižji in seveda tudi še v višji gimnaziji najboljša učna pot za vajo v izgovarjavi, izražanju, nastopanju, obvladanju važnih pesniških tvorb, gradbi besedne zakladnice in v pravi slovstveni razgledanosti in naobraženosti.

Pri deklamaciji ima učitelj slovenščine največ priložnosti, da učenca navaja k pravilni izreki, ker je nujno vezan na dobesedno znanje pesnitve, na pravilno naglašanje in poudarjanje. Mimogrede obogati učenec ob podajanju pesnitve v veččosti izgovarjanih različnosti, ko uri svoje ustno in govorno mišičje, predvsem pa v besedišču in pesniških izrazih in podobah. Vse to mu poleg nastopa samega odlično služi za kasnejše samostojno nastopanje v javnosti. Pa ne samo to. Dela naših pesnikov vsebujejo toliko našega posebnega, slovenskega življenja, doživljanja in gledanja na svet, da postajajo za našo duhovnost kar nujna in neizogibna hrana. Kadar koli sem bil odtrgan od polne sklede tečne duševne hrane, ki smo jo doma tako nezavedno navajeni in včasih že tudi v svoji objestnosti presiti in naveličani, so mi bile vselej naše slovenske pesmi in pesnitve tisto edino in najizdatnejše duhovno hranivo, ki me je vedno znova poživljalo, tešilo in vedrilo. Slej ali prej je vsakdo na tem, da se znajde v tujini. S seboj mu damo poln kovčeg oblek in jestvin, pozabljamo pa prečesto na duševno hrano, ki je najlepše ohranjena in prenosna v malih izdajah naših pesnikov. Če pa to ni mogoče, smo navezani na svoj spomin in svoje znanje. Tedaj, ko je človek prepuščen sam sebi, je v večji meri hkrati navezan duhovno le na zakladnico svojih spominskih usedlin, ki si jo je z vajo in muko nabral ob knjigi. Tedaj nam kaj malo pomaga na primer naše znanje iz matematike in zgodovine, pač pa nam zelo prav pride tisto v zadnjem času tako omalovaževano in zametovano spominsko obvladanje raznih pesniških del, ki niso le za to tu, da se lahko z njimi ponašamo pred drugimi, ampak so za nas — čeprav nezavedno — tisti duševni svet, ki nas vedno lahko spremlja in krepi.

Če pa je temu tako in je deklamiranje v šoli prevažno in prepomembno duhovno bogatenje in duševno delo, potem je podcenjevanje tega dela slovenskega pouka povsem neupravičeno in nepremišljeno. Res da vsakdo ne more biti kar dober deklamator, kakor vsakdo tudi nima posluha in pevskega daru. Do neke mere pa mora vsakdo dojeti vrednote in duhovna bogastva, ki jih pesnitve vsebujejo, ker bo le tako prav mogel spoznati tudi duha naše kulture in biti tako res narodno izobražen. Najboljše in najbolj znane pesnitve naših pesnikov so torej po vsebini in obliki najprikladnejša snov za učenje na pamet. Seveda mora tako učenje na pamet biti postopno, vendar tudi vztrajno. Če učenec dobi dnevno nekaj kitic na pamet, se bo ob letu igraje naučil dolge sestave slovenskih pesnitev, pravilno uril svoj spomin in si za trajno osvojil najlepše umotvore naših besednih umetnikov.

Šolski botanični izlet in šolska botanična klop

Izleti so po šolskih zakonih predpisani; a tudi če bi ne bili, bi jih morala vsaka šola v večji meri delati. Botanični izlet je neprecenljiv sestavni del šolskega botaničnega pouka, ako hoče biti ta uspešen, t. j., ako hoče, da učence navadi videti, ne samo gledati, da vzbudi v njih ljubezen do rastlin in veselje do narave poleg materialnega znanja predmeta samega. Zato mora biti botanični izlet dobro pripravljen in resno izveden. V ta namen želim podati prirodopisnim učiteljem nekaj stvarnih in praktičnih navodil. Mogoče mi bo kdo iz tega ali drugega vzroka ugovarjal, a nič ne dé, dejstvo bo ostalo le dejstvo.

Botanični pouk seznanja učence z živo naravo, s takšno, kakršna je. To pa se izvrši gotovo najlaže v narodi sami, zunaj na travniku ali pašniku, v vrtu in sadovnjaku, v gozdu, ob poti in ob vodi. Tu se učenci najlaže resnično nauče botanike. Prvi pogoj je, da si učenci najprej zapomnijo imena rastlin in šele nato naj jih opazujejo posamezno in v skupinah, če hočejo res razumeti tudi boj rastlin za obstoj, uspevanje in razmnoževanje. Zato pa je potrebno, da učitelj napravi dan prej sam osebno izlet na tisti kraj, kamor želi voditi svoje učence; da se sam ob tej priliki skrbno pripravi, da preudari in premisli, kako bo učence spremljal, jih učil in navajal na opazovanje in gledanje narave. Vsi vemo, da moremo uspešno govoriti samo o znani stvari (sprva znani vsaj po imenu), zato je jasno, da se morajo učenci pri botaničnem pouku najprej seznaniti z imeni rastlin.

Zato pa pred odhodom na izlet že v razredu določim dva učenca, ki imata nalogo, prvi ob levi, drugi ob desni strani poti, po kateri se izlet pomika, nabirati razne rastline, in sicer le vsake vrste po eno — če je le možno celo (s koreninami). Nihče ne sme štopiti s poti na travnik ali prostor, kjer bi lahko povzročil škodo. Če pa je le potrebno iti na travnik zaradi kake rastline, gre učenec po njo le z mojim dovoljenjem, po mojih navodilih in pod mojim nadzorstvom. Ko nabereta oba učenca vsak približno toliko rastlin, kot je število izletnikov, se gruča ustavi na primernem prostoru — na poti, križišču, kjer razdeli en nabiratelj svoje rastline med součence in izroči vsakemu po eno. Med tem časom drugi nabiratelj kontrolira, če ima tudi on iste rastline; če opazi, da ima kako rastlino druge vrste, ki ni bila razdeljena, jo izroči součencu, ki ni dobil nobene. Ko so vse različne rastline razdeljene, se učenci z njimi postavijo v čelno vrsto, držeč dobljeno rastlino v roki pred seboj. Sedaj zahtevam od vsakega, da mi pove ime svoje rastline; če pa je ne ve ali če je napačno ali napačno izgovorjeno, mu ga povem in ga mora ponoviti. Imena se izgovarjajo tako glasno, da jih lahko vsi učenci dobro slišijo. Ko sem prepričan, da vsak učenec ve pravo ime svoje rastline, se prične učenje imen nabranih rastlin tako, da se učenci drug za drugim premikajo z enega konca vrste na drugi, kjer se zopet drug za drugim uvrščajo. Med premikanjem pokažejo pred vsakim součencem na rastlino in izgovore njeno ime; če ga ne vedo ali če ga nepravilno izgovore, jim ga pove učenec, ki rastlino drži. Ko je prvi učenec pri premikanju na pr. že pred desetim součencem, izstopi in se prične primikati drugi, tretji itd., dokler ne pridejo vsi na vrsto. To premikanje se, kolikor čas dopušča, ponovi, posebno če je mnogo imen neznanih, da si učenci ta imena čim bolj zapomnijo. Končno se čelna vrsta sklone okrog učitelja v krog, kjer učitelj kliče posamezne učence po imenu, zdaj tega, zdaj onega, seveda v prvi vrsti take, ki imajo najbolj neznanne rastline. Učenec pri svojem imenu dvigne rastlino in ostali učenci izgovore njeno ime. Ko si učenci tako prisvoje imena rastlin, se izlet po isti poti vrača. Na povratku opazujemo sedaj znane rastline v njihovi življenjski skupnosti, kajti dokler učenci ne morejo razločevati rastlin

po imenih, jih ne morejo uspešno opazovati in slediti razgovoru in pouku zunaj v prosti naravi. Brez dvomov učenci lahko sledijo razgovorom le o onih rastlinah, ki so jim po imenu znane, le te lahko na travniku in pašniku, njivi in vrtu medsebojno primerjajo po barvi, velikosti in množini, po cvetu in razcvetu. In šele sedaj učitelj lahko uspešno rešuje z učenci vprašanja: Čemu raste ta rastlina le ob poti, čemu ona na travniku, čemu ta v senci, druga na soncu, čemu ta ob vodi, druga na suhem kraju? Kako da je ta višja, druga nižja? Zakaj ima ta le en cvet, druga razcvetje? Zakaj je cvet te rastline tako barvan, druge različno? Zakaj rastejo te rastline v gručah, druge posamezno? Zakaj so višje rastline močnejše, nižje šibkejše? Itd. itd. Le tako bodo učenci lahko razumeli življenjski boj med rastlinami, le tako bodo dojemali lepoto narave in veličastvo stvarstva božjega. Tudi se ob takem opazovanju in razgovoru neprisiljeno obnavljajo naučena imena rastlin.

Da pa učenci ne pozabijo rastlinskih imen, se na teh izletih nabrane rastline prinesejo v šolo in razstavijo na šolski botanični klopi, za katero dajejo navodila tudi Fakinove prirodopisne učne knjige za I. in II. razred meščanskih šol. Te rastline ostanejo razstavljene, da jih učenci nadalje opazujejo in obnavljajo njihova imena do drugega izleta.

Kakor hitro se pojavi v naravi kakih deset cvetočih rastlin, se že napravi z učenci prvi botaniški izlet, drugi pa, ko jih je že več, tretji, ko se že zopet razcvete dovolj novih rastlin itd. (upoštevajoč učno snov in razdobje med posameznimi izletmi). Učenci naj v enem letu spoznajo na ta način vse rastline v svojem šolskem okolišu. Tiste pa, ki rastejo v bolj oddaljenih krajih, prinašajo učenci sami v šolo, da zvedó za njihova imena in se jih na šolski botanični klopi naučé. Vsak učenec bodi iz znanja rastlinskih imen tudi redovan, ker le na ta način se znanje kontrolira in dá poudarek važnosti znanja rastlinskih imen. — Zelo je žalostno, če n. pr. nedeljski izletniki, posebno naša mladina, ne poznajo cvetic in ne cenijo krasote naših cvetočih travnikov in pašnikov, pritlikavcev in velikanov naših gozdov!

Zato naj botanične izlete delajo ne samo prvi, temveč prav tako drugi razredi na vseh šolah, kakor kažejo tudi Fakinove prirodopisne knjige. Te so sicer na prvi pogled videti preobširne, a če učitelj dela take izlete in če se le količkaj drži na več mestih že v samih knjigah kratko podanih napotkov, učno snov z lahkoto predela.

Priznam, da je ta način prirodopisnega pouka za učitelja zelo težak in utrudljiv, a za učence lahek in uspešen ter — kar je zelo važno — vzgojen! Zato bi se morale tega načina pouka oprijeti vse vrste šol, ki imajo v svojem učnem programu prirodopis.

Dr. France Ambrožič

Didaktične in metodične pripombe k Pogačnikovemu verouku VI.

Vzor veroučne knjige je bil do nedavnega zelo preprost. Krebs ga je pred tridesetimi leti opisal z nekaj kratkimi stavki. (Methodik des Unterrichtes in der katholischen Religion, str. 44.) Veroučna knjiga ne sme biti preobširna in ne tiskana zbirka predavanj. Biti mora le pomožna knjiga, ki nudi oporo za spomin: zbirka potrebne tvarine, ki se jo mora učenec učiti na pamet. V dostavku naj morda dodaja tudi kratko zbirko virov.

Skromne so bile torej zahteve, ki jih je moral izpolniti pisatelj šolskega učbenika. Srednješolske veroučne knjige so bili zato suhoparni kratki izvlečki

iz teoloških kompendijev Učno tvarino so razčlenjali v številne odstavke in jih radi označevali z rimskimi in arabskimi številkami in dalje še s črkami latinske in grške abecede. Vse to brezštevilno razdeljevanje učne snovi naj bi nudilo pregled čez njeno vsebino in olajševalo mehanično memoriranje. V nižjih razredih pa so rabili prav tako predvsem umskemu osvajanju namenjene knjige: katekizem, zgodbe sv. pisma, kolikor mogoče dobesedno povzete iz biblije, strokovno pisano liturgiko. Učenec naj se iz knjig predvsem uči na pamet in si pridobiva versko znanje.

I.

Razvoj verske pedagogike v zadnjih desetletjih pa zahteva od veroučnih knjig mnogo več. Veroučne knjige morajo služiti vsem tistim nalogam, ki jih ima kateheza v šoli, v vsakem pogledu naj pospešujejo njeno delo. Kateri so vzroki teh novih zahtev, ki niso ne majhne ne ravno lahke?

Strokovno podajanje verskih resnic v šoli in njihovo učenje na pamet je morda zadoščalo v dobach, ko je učenec živel v verskem okolju, ki ga je že samo vzgajalo. Učenje na pamet je bilo zanj nekaka umska sinteza verskega življenja. Dandanes pa učenca obdaja vedno bolj versko brezbrizno ali celo versko sovražno okolje. Zato katehetika odklanja zgolj učenje na pamet in postavlja za cilj verskega pouka; vzgojo h krščanski osebnosti. »Verska izobrazba, ki jo nudi kateheza, ni samó posredovanje učne snovi, ampak obstoji tudi v oblikovanju čustev in volje, v prepojitvi življenja z verskimi načeli tako daleč, da bo končno mlad človek sam mogel nadaljevati svoje oblikovanje v verski značaj.« (Prim. H. Mayer, Religionspädagogische Reformbewegung, str. 7.) Še krepkeje in določneje očrtava naloge verske izobrazbe v šoli Pflugler (prim. Heilige Bildung; prim. tudi Schneider, Bildungskräfte im Katholizismus der Welt, str. 55). »Katoliški verski pouk je v službi nadnaravnega življenja človeka, ki je krščen v Jezusu Kristusu; biti mora v najtesnejši zvezi z zakramentalnim in vzgojnim delovanjem Cerkve, to je s Kristusom v njegovi Cerkvi in vedno voditi k njemu; na napačni poti je vsak verski pouk, ki zamenjava nadnaravno življenje z naravnim versko moralnim, ali versko znanje — kakor ga ne smemo podcenjevati — smatra, da je sam sebi namen.«

Kako pa naj veroučitelj stremi pri katehezi za temi cilji, če ga na intelektualnem priklepa suhoparna knjiga, pisana v strokovnem slogu in metodi? In kako naj učenec obnavlja doma še tako dobro šolsko katehezo in doživlja znova njene vrednote, če mu gledajo iz knjig le hladni stavki, ki naj se jih mehanično uči na pamet kakor kako slovnično ali matematično pravilo? Sedanjim potrebam primerna kateheza nujno zahteva, da jo pri težkem izobraževalnem delu podpira tudi primerno sestavljena veroučna knjiga.

Težnje sodobne verske pedagogike že kažejo pri naprednejših katoliških narodih lepe sadove na področju veroučnih knjig. Kam je že prišel ta razvoj, nam pove uvod znamenite knjige belgijskih jezuitov: Oü en est l'enseignement religieux? (Uvod je prevedel prof. Anžič in ga priobčil v Vzajemnosti 1938, str. 63 sl.) V naslednjih vrsticah hočemo zato navesti nekaj stavkov iz tega zanimivega poročila, oziroma se nanj sklicevati pri svojih izvajanjih.

»Na živ način učimo tedaj, kadar se jedrnato obračamo na vse zmožnosti, ne samo na razum. Sodobni vzgojitelji enoglasno nastopajo zoper tak pouk, ki je preveč abstrakten. Zavrgli so dosedanje metode, kar je res bilo potrebno. A storili so še več: spisali so celo vrsto učbenikov, katerih vsaka lekcija se hkrati sklicuje na skušnjo, nazornost, razvija znanje, pogloblja čustvo, uporablja molitev, dela sklepe, pa še vključuje ročno gibanje, igro, petje... Tako pri otrocih. A tudi mladine pri tem niso pozabili. Njeni učbeniki niso več zgolj

povzeti iz teologije. Postavimo vam krepko misel, pa hkrati podžigajo voljo, ko poučujejo razum... Tako se torej metoda verskega pouka bliža metodi meditacije ali kontemplacije. Mnogi pisatelji, in sicer ne manjšina, kar naravnost prav to besedo uporabljajo.« (Prim. Vzaj. 1938, str. 65.) Nekateri pa zato govore o spodbudno pisanih učbenikih. (Prim. Raab, *Kathechismusproblem*, str. 149.)

»Iz takega gledanja na verski pouk sledi, da vsaka lekcija postane ena organska enota. Vsi mogočni pripomočki se združujejo zato, da poudarijo eno idejo, da okrepijo eno čustvo.« (Prim. Vzaj. 1938, str. 66.)

Podrobna analiza teh lekcij nam kaže tole zanimivo sliko. Od meditacije prevzema učna enota toplino in pristrčnost besede, kar daje velik prispevek njeni vzgojni vrednosti. Od strokovnega sestavka pa jemlje preglednost in logično jasnost, kar naj učencu omogoča samostojno obnovo lekcije in primerno učenje na pamet. Učna enota po svoji sestavi torej ni niti kontemplacija (ali recimo: pridiga) niti strokovni sestavek, ampak hodi neko srednjo pot. Najtočneje bi jo označili, če rečemo: Učna enota je zapisana kateheza, zgrajena po istih načelih kakor govornjena kateheza. Razlika med eno in drugo je le nebitvena: knjiga marsikaj lahko izrazi s tehničnimi sredstvi, za kar mora živa beseda poiskati primernegega izraza z govorico. Govornjena kateheza se mora omejiti na dvajset minut, tiskana pa je lahko krajša ali pa tudi daljša. Tam ponavlja katehet za vsakim večjim miselnim sestavkom, tu je — v knjigah za nižje razrede — ponavljanje postavljeno na konec učne enote. Predvsem pride do izraza delovno načelo na svoj način pri veroučni uri in na poseben način v pisani učni enoti.

»Pa ne le posamezne učne enote, ampak tudi vsa učna snov prav tako teži za tem, da postane organska celota. Vero naj živimo. Toda dokler samo v spominu grmadimo znatno število podrobnih resnic, uvrščenih v strogo ločene skupine, dotlej od idej ne bomo mogli kaj prida živeti; človek se oklepa le ene ideje ali vsaj prav malo idej. Življenju je drobljenje zoprno; ali vsaj postaja neplodno, ako ga drobimo. Zato danes gledamo pojav, da se dogmatika, etika, ascetika, liturgika reorganizirajo (in sicer v najbogatejšem smislu). Vsa učna snov se organizira okoli osebe Kristusove in tako ima sodobni katoličan v srcu samo Kristusa in samo to, kar se nanaša.« (Prim. Vzaj. 1938, str. 66.)

Moderen verski učbenik je zase že rešil problem, ki ga raziskuje kerigmatična teologija: kaj naj bo središče oznanjevanja božje besede, iz katerega bi dušni pastir najprimerneje za vernike razvijal vse verske resnice? Sodobna veroučna knjiga ga je našla v Kristusu. Versko resnico in vzgojo vedno bolj zavedno in dosledno razvija kristocentrično.

Več ali manj v notranji povezanosti s kristocentrično razporeditvijo stvarine sta še dve značilni lastnosti teh knjig.

Vedno manj so pisane strokovno in vedno bolj podajajo svojo vsebino v povezanosti z življenjem. Spoznali bomo, da je temu res tako, če preletimo samo naslove poučnih knjig in učbenikov: *Religione e vita*, *Religion und Leben*, *Luce e vita*, *La vera vita*, *Führung und Hoffnung*, *Erfüllung*; *Wahrheit, Leben, Weg*... Torej vse o verstvu v zvezi z življenjem.

Govorica postaja vedno manj teološka in vedno bolj verska (to je: spodbudna, pobožna). Od teologije prevzemajo pač njene izsledke, nikakor pa ne tudi njene formulacije. Teologija je verska znanost. Vero in verstvo izraža v lastnem svojskem spoznanju — dostikrat glede na zmoto, ki se je pojavila proti razodeti resnici, ter uporablja primerno znanstveno terminologijo. Njen namen je predvsem: ut veritas pateat. Zato je njen izraz hladen in brez toplote, ki bi ogrela tudi srce. Veroučna knjiga pa hoče: ut veritas etiam placeat. Zato

v svoji besedi daje prednost osebnemu izrazu pred stvarnim, podobi pred pojmom. Verske resnice kaže v takih podobah in verske pojme tako oblikuje, da iz njih čim bolj odseva živo neposredno razmerje do Boga, osebno jaz — ti razmerje med stvarjo in stvarnikom, povezanost očeta in otroka, božja obče-stvenost v krščanski veri. (Prim. Burgardsmeier, Religiöse Erziehung I, str. 38.)

(Dalje.)

Viktor Švigelj

Cerkveno petje in ljudska šola

Pred nekaj leti je »Seelsorger« prinesel majhen članek nekega g. dekana o cerkvenem petju. Med drugim pravi, da je imel g. kaplana, ki je vselej vzel svoje citre v šolo, kjer je na njih učil svoje šolarje pobožnih cerkvenih pesmic. Značilen je njegov vzklík: »Blagor mu, ki ima posluš in more nežno mladino učiti tako važnega cerkvenega petja!«

Saj šolarji sami to tudi dobro vedo. Naučili smo se nove pesmi. Otrokom je bila po godu, prepeli smo jo že dvakrat, pa so še znova zahtevali. Toda čas teče pa nič ne reče! Tedaj pa izzove splošno pozornost starejša deklica s svojim navdušenim vzklíkom: »O ljubo petje, kako si ti lepo!« Seveda je bil ves razred pokonci in mi niso dali miru, dokler nismo še enkrat pesem »zdelali!«

I.

Mladini je treba primernih, zares ljudskih pesmi, potem bodo prepevali šolarji, da bo veselje! Ljudske pesmi so zares prišle in izniknile iz ljudstva, ali pa so umetne, a tako lepo prikrojene, da si jih ljudsko srce in z njim seveda še otroško namah osvoji. Tako postane umetna pesem last ljudstva, ki pri tem nič ne vprašuje, od kod bi bila prišla, zanj je merodajna le lepota in zvišena pevnost pesmi same. Da pa si ljudstvo osvoji kakšno pesem, prihaja to od tod, ker ima zelo zajemljivo snov in je tudi glede napeva čisto preprosta, lahkotna in tako prikladna ljudskemu in otroškemu srcu.

Preprosta mora biti ljudska pesem, sicer ne bo ponarodela! Besedilo mora biti tako, da kar zgrabi dušo v svoji preprosti obliki in jo pelje k hvali in časti božji, k prošnji, molitvi ter k spravi s pristrčnim kesanjem. Vzemimo si za zgled našo tipično ljudsko pesem: »Lepa si, lepa si...!« Prva kitica te prelepe pesmi predstavlja Marijo v nebeški družini, druga pa Evo, vendar tako, da po starem krščanskem izročilu dobi boljšo srednico in voditeljico, kakor je pa sama bilá. Tretja kitica govori o skušnjavah življenja, četrta pa o smrti bridkosti, ki jo naše ljudstvo tako rado opeva v vseh mogočih svojih pesmicah. Ni čuda, da se za smrt ne moremo lepše pripraviti kakor s sv. Rešnjim Telesom, ki naj ga nam poda Marija! Tako je ta pesem ustrojena, ki na prvi hip zajame ljudsko srce. Pa tudi napev je prelep, lahek in sočen, da mora vreti kar iz globin srca! Spominjam se nekega dogodka tam v Lurdu, ko nas je bilo vse polno Slovencev in Hrvatov, ki jih je vodil rajni vladika Mahnič. Bilo je že zvečer ob deseti uri nekako. Ljudje molijo. Ena sama tiha, mirna, veličastna molitev src! Kar se sproži poziv škofa dr. Mahniča raz pečine, da naj zapojemo. »Pjevajte!« In kot prva se je utrgala ta prelepa pesem. Tja do Marije je morala seči. Tedaj se prerine k meni neznana gospa pa hoče vse vedeti, kdo smo, kaj smo in od kod smo prišli, ki imamo tako lepe pesmi, katere ganejo, vžgo in presenetljivo vplivajo na srce! In na vsak način je hotela vedeti, kaj je ta neznano lepa pesmica. »Dajte mi jo, lepo prosim, za spomin!« In res, postregel sem ji. Prsti so kar sami od sebe segli v pesmarico in dal sem ji tisti listič!

Druga taka zares ljudska pesem je »Sveta noč, blažena noč!« Priredil sem jo некоč za tamburico, misleč, da se bomo samo učili in vajo imeli na svojih glasbilih. Toda ne! Le kolikokrat smo jo preigrali in vedno znova in znova! Ko smo bili še otroci, tako se spominjam, smo imeli neko Marijino sliko z avtomatično muziko. Med drugimi je igrala tudi »Sveto noč...!« Le kolikokrat smo jo navili, a še ni bilo zadosti. Vedno in vedno! »Daj, navij še tisto!« smo si govorili!

Med take zelo posrečene zares ljudske pesmi štejem tudi »Glej, zvezdice božje migljajo lepo...!« Ali ni tako lepo povedano: »Saj rad nas ima, zaupno odkrijmo mu rane srca!« Kako vam to otroci pojo! To gre zares iz srca!

Ko je neki g. šolski upravitelj doznal za prav tako lepo pesem »Je angel Gospodov...«, si ni dal prej miru, dokler si je ni prepisal in letel z njo v svoj razred z besedami: »Otroci, zdaj imam pa lepo pesmico za vas! To je pa pesem! Ta je prava! Ta bo za vas!« In res, kako so jo peli, z veseljem in navdušenjem in s srcem, da jih je bilo veselje gledati!

In takih imamo še nekaj, toda žalibog vse premalo! Med njimi je velikonočna: »Jezus naš je vstal od mrtvih« (pravilno in ne od smrti, kakor je tolikokrat in tolikokrat napisano!). Ali: »Zapoj veselo, o kristjan!« Potem šmarjnična »Že slavčki...!« In potem: »Dajte hribje in doline...!« Zelo priljubljena je naši mladini pesem Maškova: »O poglej, Alojzij mili...!«, »Zahvalna pesem«, Čerinova: »Mogočno se dvigni«, potem tista »Pridi molit, o kristjan« in »Tebe ljubi moja duša«, nadalje mašna: »Oče večni v visokosti« in Slomškova: »Preden službo božjo dokončamo!«

So še tudi druge pesmi, ki jih ljudstvo rado poje, toda zanj kakor tudi za mladino je treba precej napora, dela in študija ter temeljite priprave, da gre pesem, kakor mora iti z navdušenjem in iz srca! Takih imamo tudi nekaj, kakor n. pr. obe za praznik Kristusa Kralja: Povsod Boga, Jezus hoče v srce priti, prvoobhajilna Premrlova, pesmi na čast presv. Srcu Jezusovemu itd. Pesmi so lepe, toda zahtevajo vaje, napora in študija, ki ga otroci in ljudstvo rade volje nase vzamejo.

2.

Pesmi, ki jih ljudstvo prepeva in za njim tudi mladina, morajo biti predvsem zložene s tem namenom, da se slava božja toliko laglje, hitreje in zanesljiveje utrjuje v srcu ljudstva in mladine. Opazil sem vselej, kadar smo se naučili kakšno novo pesmico za cerkev, kako se je mladina veselila tiste nedelje oz. tistega praznika. Tako se uresničuje beseda psalmista: »Veselili smo se, ko se nam je reklo, v hišo Gospodovo pojdemo!« In spet pravi sveti psalmist: »Radostno kličite k Bogu vse dežele; hvalospev zapojte njegovemu imenu, storite, da bo prav slavna in slovesna njegova hvala!« (65. 2.) In spet: »Bojni voz Boga je desetisočkrat in tisoči se okoli njega vesele, Gospod je sredi med njim, kakor da je Sinaj v Svetišču!« (Ps 67, 12). Kako lepo nas Bog sam k temu vabi: »Pojte Gospodu novo, izbrano, slovesno pesem!« (Ps 97, 1.) Tako slovesna mora biti pesem, da je en dan v hiši Gospodovi boljši kakor tisoč dni med grešniki! Iz tega pa sledi, da bodi mladinska, prava ljudska pesem živa in resnična molitev, ki se kaže v štirih panogah kot hvalna, zahvalna, prosilna in spravna molitev in tako koraka vstrec z molitvijo mašne daritve.

Razume pa se samo ob sebi, da bodi pesem molitev in ne pouk, ki bodi v šoli kot kateheza, pridiga pa v cerkvi, pesem pa se mora naslanjati na že dane, priučene verske resnice, ki jih potem v svojem čiščenju božjem v resnici doživljamo, tako rekoč dihamo, se v njih okoplamo ali kakor srebro ali zlato v tvornici parjarja zlatimo ali srebrimo v svoji časti božji. Preveč

dogmatične, izumetničene pesmi ne bodo užigale, še manj pa navduševale naša srca! Pesem mora zlesti v srce in v grlo, pa je, drugače je vse le prisiljeno!

Splošno pa velja tu sledeča važna pripomba, da imamo vse premalo prav dobrih, pevnih, ognjenih in srčkano lepih pesmi za mladino na cerkvenem polju! To sam živo občutim, to povedo premnogi gg. kateheti, ki se za to stvar tudi zanimajo.

3.

Zelo važno pa je vprašanje, kako naj se izpelje cerkveno petje med mladino. Stvar bi bila zelo enostavna, če bi vsak otrok imel kakšno zbirko cerkvenih pesmi, ali vsaj besedilo tiste pesmi, ki jo mislimo peti. Tu je lahko več načinov, kako priti tej stvari do dna.

Brez besedila je mahanje po zraku in ne bomo nikoli kaj prida opravili. Na izust se seveda otrok tudi navadi, toda nikakor ne gre za cerkveno petje te ali one pesmi, ki je povsem nova, zato pa tudi nepoznana. Zato pa je treba besedilo razmnožiti tako ali tako, bodisi, da ga učenci prepisejo vsak v svoj zvezek, kar se pa ni obneslo, ko je veliko učencev nemarnih, ki zvezka ne bodo prepisali, še manj pa s seboj vzeli v cerkev. Celoten zvezek je tudi prilika za mnogotero raztresenost med otroki v cerkvi, zato ni prav, če bi ga nosili v cerkev. Diktiranje spet ogromno časa vzame, zlasti v nižjih razredih, ko otroci še počasi pišejo, toda naredo pa le! Toda škoda je časa!

Najboljše je in tako se mi je tudi najbolj obneslo, da ima katehet sam v rokah vse knjižice, ki jih potem razdeli in spet pobere ter shrani, ali pa si pomaga, da sam oskrbi razmnožitev besedila s šapirografom oz. hektografom. Dolgoletne skušnje me uče, da šolarji marsikaj zapišejo, marsikaj tudi kupijo, toda vse gre pri njihovi mahedravosti v nič. Lastne katehetove oz. šolske zbirke pa ostanejo. Zelo prav mi je prišla salezijanska zbirka »Cerkvena pesmarica«, ki sem si jo omislil v nekako 30. izvodih in smo potem iz nje peli, da je bilo veselje.

Otroke pri teh pevskih vajah navajam na snažnost klopi, njihovih rok, obleke itd., tako da so mi ostale knjižice skozi celo vrsto let kakor nove. Noben učenec ne sme umazati knjižice, nobeden je ne sme držati v roki, temveč knjižica je na klopi, dovolj odprta, da prav lahko bere. Z rokami si učenci le toliko pomagajo, da se jim knjižica ne zapre ali pa da jo prelistajo, kadar je treba. Na ta način ostanejo knjižice vedno lepe in snažne. Gotovo pa je, da je za šolarje najbolje, ako ima pesem vsak sam v svoji lastni zbirki ali pa da jo ima prepisano, da jo potem v vsakem primeru tudi doma more peti sam ali skupno z drugimi otroki ali pa tudi s svojimi domačimi. Da, kadar je kakšna lepa pesem na vrsti, otroci z največjim veseljem nosijo take prepisane pesmi domov kakor mali apostolčki, da se jih tudi doma do dobra nauče. Zato jih pa ni treba čisto nič priganjati! Omenjam pa, da vsako prepisovanje v šoli silno veliko časa vzame, zlasti po šolah, kjer je tričetrtturni pouk.

4.

Toda, tako se moramo zdaj vprašati, ali pa imamo take priročnike za cerkveno šolsko petje? V Nemčiji imajo v vsaki škofiji določene pesmi in zbirke, ki so primerne starosti in zmožnosti šolarjev. Kaj pa pri nas? Tudi pri nas moramo iz te mrtve točke, iz tega mrtvila! Rajni dr. Krek je rekel, da je zelo važno pri vsaki reči, ki jo mislimo izpeljati: »Začeti je treba!« Pri teh zbirkah naj se izpelje pravilo, da kar ljudstvo ne poje, tudi za šolarje ni! Kar ni zares ljudskega, narodnega, kar ne more postati narodno, ljudsko blago,

tudi otroci ne bodo kaj prida povzeli. Zato naj se pred izdajo vedno povpraša tudi mnenje katehetov, ki se za to stvar zanimajo, jo resno izpeljujejo in zares gojijo ljudsko cerkveno petje v šoli. Tako bodo dolgoletne skušnje, ki so dobre in tehtne, pri takih zbirkah dločevale.

Do zdaj nimamo zares dobrih, pravih, lepih šolskih zbirk cerkvenih pesmi za šolo. In tudi če so bili poskusi, če so izšle take izdaje, niso bile popolne in celotne, kakor bi morale biti. In kolikokrat smo se jezili, ko bi jih človek rad imel pri roki, pa smo naročali in jih nismo dobili. Vse razprodano! Nikogar ni potem, da bi priredil novo, zboljšano, lepšo in priročnejšo izdajo za šolo. Saj bi morale biti v tem prav tako kakor s katekizmom: Če poide, ga morajo na novo natisniti, ali ne? Zakaj ne bi bilo zanimanja ravno za šolsko cerkveno pesmarico?

Pa tudi to moramo upoštevati in se na to stališče postaviti, kakor ga zahteva naš škof dr. Gr. Rožman, da enkrat odobrenega besedila ne bomo spreminjali, izpuščali ali pa mu kaj dodajali. Saj se mi je zgodilo, da smo pri petju neke pesmi v treh zbirkah našli tri raznovrstna besedila! Kako naj potem pojemo, vprašam! Spominjam se, kako smo z velikim zanimanjem poslušali dr. A. Ušeničnika, ko nam je razlagal stereotipne izdaje knjig, ko mora biti vse tako premišljeno in preudarjeno, da se potem nič ali skoraj nič ne spremeni, ko izide knjiga v novi izdaji! Tako mora biti tudi pri pesmih, hočeš, nočeš, če hočemo, da bomo vsaj kakšen uspeh imeli!

So pa tudi še druge težkoče. Zbirke imamo, včasih brez not, zdaj pa stikaj, kje boš dobil napev. Tako je »Cerkvena pesmarica« izšla na Rakovniku, silno lepa, ima bogato zbirko naravnost lepih pesmi, toda to edino pa zato tudi skoraj neodpušljivo napako ima, da namreč ne veš, kje dobiš napev, v kateri zbirki, v kateri zalogi. In potem pride še tak čas dela, ko je katehet tudi drugje silno vprežen, pa nima časa, da bi brskal in iskal razne napeve po svojih zbirkah. Saj vendar ne moremo biti slepe hure!? Laglje se to delo opravi, če ima cerkev lepo zbirko cerkvenih pesmi in je napravljen imenik in seznam. Toda, če je cerkev sama revna in nima nobene bogate zaloge pesmi za cerkveno petje? Kaj potem?

Saj ne zahtevamo, da bi morale imeti take zbirke za šolo tudi tiskane napeve, ne, zahtevamo pa pri teh in enakih zbirkah vsaj to, kje se nahaja ta ali ona pesem, v kateri zbirki in v kateri zalogi. Menim pa, da je že toliko šol oz. cerkvá, da bi kupile za vsakega učitelja cerkvenega petja tudi primerno zbirko napevov k takim šolarskim zbirkam, ki bi ne imele napevov. Skoraj se mi zdi, da je povsem irelevantno, če bi imele šolarske zbirke napev ali pa ne, glavno pa je in tudi mora biti, da ima učitelj napev pri roki.

Kar je pri knjigi kazalo, to in še več je pri pesmi napev. Še se spominjam tistega zaničljivega nasmeha, s katerim je dr. Krek dejal: »Kaj je knjiga brez kazala!? Kadar boste knjigo brali, vselej pogledjte, kje je kazalo, pa boste precej videli, koliko je knjiga vredna.« Zato je pri teh zbirkah velik križ, ko bi človek rad kaj sam zapel, v šolo nesel in šolarjem kaj novega podal, pa ni mogoče! Zato denimo tudi to stvar v red! Sicer človek obstane pred trikrat zaklenjenimi vrati!

Velika ovira pri učenju ljudskega cerkvenega petja v šoli je velikokrat tudi nabavna cena take knjižice. Nabavna cena bodi kar le mogoče nizka, knjižice naj bodo zelo poceni. Čemu najfinejši papir, najlepše črke, najboljša vezava?! Saj otroci itak vse razbijejo, da vidijo, kako je vezano in zlepljeno. Saj smo tudi mi tako ravnali! Berite le Bučka! To je otrok, pa je! Torej poceni papir, primerne črke in kakšna lepa slika spredaj pa vmes, saj smo v modernih časih! Kupil sem si majhen katekizemček oz. krščanski nauk za prvence, kakor

ga rabijo tam v Turinu, za male krajcarje: šest do osem lir. Pa vse polno slik, pa kakšnih! Človek kar strmi in gleda, tako je lepo vsa knjiga opremljena od začetka do konca. Moje mnenje je, da naj bi to stvar prevzel škof. ordinariat, ki bi skrbel za izdajo takih šolskih cerkvenih pesmaric v obliki mašnih knjižic. Cena naj bi bila kolikor mogoče nizka, za deset izvodov po eden po vrhu za revne učence, kakor je to vpeljano pri katekizmu.

Naj opozorim zlasti skladatelje na to veliko napako, da nimamo za pre-mnoge in zelo važne, obenem pa prelepe praznike nikakih pravih in primernih pesmi, ki bi bile sočne, krepke, lepe in učinkovite. Ali ne vidimo, kako so božič, velika noč, zlasti pa Marijini prazniki kar zasuti s prelepimi pesmimi, toda sv. Jožef, farni patron, binško, sv. Ciril in Metod, prvo sv. obhajilo, vsi sveti, Kristus Kralj, pa tudi Srce Jezusovo in Marijino nimajo primernih pesmi.

Po zgledu Kimovčevega »Očenaša« bi bilo zelo primerno, da bi dobili tudi primerne mašne pesmi, ki bi bile kratke, lepe in pevne, da bi jih otroci prepevali ne le v cerkvi, temveč tudi doma in povsod!

In še na nekaj sem naletel pri svojem večletnem učenju cerkvenega petja v šoli. Otroci so kar prisluhnil, ko sem jim napovedal, da se bomo učili tudi odpevanja pri slovesni sv. maši, za Dominus vobiscum in Amen po molitvah. Kako so gledali. Pa ne da bi bila to izključna last samo pevcev na koru!? Saj tak vtis sem dobil. Nato pa je izbruhnilo veliko veselje med otroki! Pomislite, da bodo odgovarjali na Dominus vobiscum! Zato naj se na take in enake reči prav gotovo tudi misli! Vsa cerkev bodi pri slovesni maši kakor en sam pevec! Vsaj da bi odgovarjali! Toda začetni je treba!

Kako bi se obneslo gregorijansko petje slovesne službe božje z mladino? Po mojem mnenju naj bi se za primeren tekst oz. besedilo našel tudi primeren napev za Kirie eleison, Gloria, Credo, Sanctus in Benedictus, kar se da preprosto, primerno, toda pevno, sočno in živo, da bo pesem vžgala, ne pa mrtvila! Ali naj bo slovesna maša pogreb s svojo turobnostjo in žalostjo!? Za zgled bodi tu Kimovčev Očenaš!

Ne pozabimo, da je cerkvena pesem v prvi vrsti najlepša molitev, ki daje čustvom izraz sv. spoštovanja, časti božje, sv. navdušenja in sv. gorečnosti.

Da, koliko je vredno lepo izučeno otroško petje v cerkvi! Spominjam se nekega prvega sv. obhajila, ko sem po velikem trudu male navadil brati sv. mašo in tudi peti! Saj so bili celo možje ganjeni prav do solz! Enako kakor to trdi sv. Avguštin sam od sebe: »Koliko sem jokal v slavospevih in pesmih močno ganjen ob glasovih sladko pojoče Tvoje Cerkve! Oni glasovi so napolnjevali moja ušesa in prihajala je resnica v moje srce in vzbujalo se mi je čustvo v gorečnosti in pobožnosti in zalivale so me solze in dobro mi je bilo v njih!« (Conf. lib. IX, c. 6.)

Dr Fr. Mihelečič

Vajenstvo — problem

Vprašanje, za katerega se javnost vsaj doslej ni dosti zanimala, je brez dvoma vprašanje, ki se nanaša na naš obrtniški naraščaj, to je na vajence. To vprašanje je bilo doslej, žal, le interno vprašanje mojstrov in obrtniških združenj. Le tem je bila prepuščena vsa skrb za bodoči obrtniški naraščaj; širši sloji se za to niso zanimali. Da je tako pasivno zadržanje in nezanimanje za to vprašanje napačno, mora priznati vsakdo, ki se zaveda, da je obrtništvo sestavni del našega naroda, da se iz vajencev rekrutirajo bodoči mojstri in pomočniki ter kvalificirani delavci, ki imajo prav zaradi svoje kvalifikacije, če ne odločilno, pa vplivno besedo med delavci. Zato bi bilo dobro in potrebno, da bi se tudi

javnost, zlasti pa vsi, ki imajo z vzgojo vajencev kaj opraviti, zanimali za to vprašanje.

V čem pa je vajensko vprašanje? V čem je ves problem vajenstva? Če si hočemo biti na jasnem glede našega slovenskega vajenstva, moramo ugotoviti, kako stoji z vajenstvom v verskem, moralnem, socialnem in poklicno-stanovskem oziru ter poiskati vzroke tega vprašanja in njega rešitev.

1. Za verska vprašanja je naša delavska mladina v splošnem, vajenci pa še posebej, močno brezbrizna, da, v nekaterih primerih celo sovražna. Verska vprašanja motrijo le pod vidikom koristnosti ali nekoristnosti, in sicer pod vidikom materialne koristi, ki jo imajo ali je nimajo od vere, oziroma verskih vaj. — Drugi vidik je manjvredno tistih, ki se štejejo za katoličane in opravljajo svoje verske vaje. — Tudi je delavska mladina, prav tako vajenci, slabo poučena v verskih resnicah, s katerimi v življenju ne ve kaj početi. Kar prinese ta mladina iz šole ali družine s seboj, je tako plitvo in šibko, da ga najmanjši piš nasprotnega mišljenja naglo podere, namesto tega pa vcepi v mlado dušo mržnjo do vsega, kar so doma, oziroma v šoli priporočali in prikazovali kot sveto.

2. Nič manj žalosten je moralni problem, ki je z verskim v tesni zvezi. Moralne razmere vajencev, da ne upoštevamo mladih tovarniških delavcev, so žalostne. Znano je, da se fantje, ki prihajajo celo iz dobrih krščanskih družin v tovarne, odnosno v delavnice, v nekaj mesecih pokvarijo, da jim vest otopi, se navzamejo napačnih nazorov, izgube občutljivost za prav in napak, za dobro in zlo, za dovoljeno in nedovoljeno, da, zgodi se celo, da postanejo slabši ko že prej pokvarjeni mestni fantje.

Da se prepričamo o moralni pokvarjenosti naše delavske mladine, zadostuje, da poslušamo njihove pogovore, opazujemo njihovo vedenje doma, na cesti, v delavnih prostorih; kvante, kletve, nedostojno vedenje do bližnjega zlasti do žensk, izražanje o avtoriteti, pojmovanje življenja, dela itd. Iz tega bomo spoznali moralni položaj našega bodočega obrtništva.

3. Če si pa ogledamo socialni položaj, v katerem je naš obrtniški naraščaj, bomo videli, da ni prav nič rožnat in zavidanja vreden. Brez dvoma ne pričakujemo in ne terjamo, da bi bila življenjska pot naših vajencev postлана s samimi rožami, brez trnja; toda prav gotovo ni za strokovno izobrazbo in za vzgojo važno in potrebno, da je vsa trnjeva.

Kakšen pa je ta položaj? Večina mladih delavcev, recimo vajencev, prihaja iz revnih slojev; njihovi starši komaj čakajo, da se otrok odkrižajo, da si ti preskrbe sami hrano in obleko in če možno, še njim pomagajo. Toda žal so ta njihova pričakovanja najčeseje samo pričakovanja, kajti vajenec največkrat za svoje delo ne prejme niti beliča; nihče naj ne zameri, tudi zamera dejstva ne spremeni, večina mojstrov svojim vajencem za delo vsaj prvo in drugo leto ne da nič; da, zgodi se celo, da mora vajenec sam plačevati prispevke za šolo in tu in tam celo učnino pri mojstru.

Mnogi vajenci tudi v predvojnih časih niso imeli zadostne in primerne hrane, saj so prihajali v Ljubljano n. pr. po dve uri daleč ter si nosili v steklenicah nekoliko kave ali v posodi nekaj fižola, da so imeli kosilo. Kolikokrat so ti fantje ostali brez pravega kosila in to v letih, ko potrebuje njihov organizem prave, močne, zadostne hrane. Kdo se je zmenil zanje?

In prenočišča? Podstrejša, hodniki in delavnice so bile njihove spalnice, da, celo na skednje so hodili spat pozimi in poleti; nihče ni vprašal, je li to za mlade ljudi prav, koristno, zdravo, je li to za narod, čigar sinovi so, koristno. Po dve uri daleč so morali v delavnico v dežju in snegu s kolesi. Če so bili ves dan premočeni, kdo se je zmenil zanje? Če so oboleli in telesno hirali, kdo se jih je usmilil?

Pa še nekaj, kar tudi spada v ta problem! Res je delo, ki ga opravlja večina obrtniškega naraščaja, robato; saj vsak ve, da je kovaško, ključavničarsko, tesarsko delo težko; in delo vpliva tudi na značaj človeka; poleg tega so vajenci večinoma ljudje z majhno izobrazbo; zato tudi niso olikani. Menda pa zaradi tega njihovega robatega vedenja ne zaslužijo prezira, zafrkavanja. In marsikdaj je bil tega prezira, zafrkavanja deležen mlad fant tako v delavnici kot pri naročniku na domu.

Naj bo dovolj primerov, iz katerih vidimo in spoznavamo socialni položaj našega obrtniškega naraščaja. Poglejmo še zadnji problem, to je

4. stanovsko-poklicni. Ta problem obsega izobrazbo vajenca v obrti, za katero se je odločil. Predvsem praktično učenje. Obrtništvo ni le ročno delavstvo, kajti obrtnik mora imeti tudi glavo na pravem mestu, mora imeti posebne duševne sposobnosti za svoj poklic in ne le mišic. Žal pa je splošno prepričanje, da je vsaj za nekatere vrste obrti dober vsak, ki ni za šolo. Res je in ne tajimo, da najdemo ljudi, ki so sicer za teoretično učenje trde glave, za risanje in obrtniško delo pa so pravi talenti; toda to so izjeme. Kar se zahteva od vsakega obrtnika, je, da ima vsaj neko mero inteligence, to je sposobnosti znajti se v določenem položaju. Iz našega naroda naj izgine mnenje, da je za vajenca vsak dober.

Drugo vprašanje je izbira poklica, ki je v večini primerov prepuščena slučajno ali staršem, ki seveda izberó svojemu sinu ali hčeri poklic, ki je njim prav, ne pa fantu, ali pa ta poklic, ker drugega ni. Nekateri se novemu, recimo vsiljenemu poklicu prilagodijo, drugi ne, ter nosijo v duši odpor, obrt menjavajo, ali pa jo, ko se izuče, gladko opuste ter gredo v drugo službo. Tudi tu naj velja geslo: »Pravega fanta na pravo mesto!«

Tretje je strokovna izobrazba. Nočem dajati mojstrom predpisov; rečem le, da se mi zdi, da fantje, ko se obrti izuče in jih mojstri prijavijo za pomočniško izkušnjo, premalo znajo; to velja vsaj za podeželje, pa tudi za nekatere obrti v mestih; saj fantje sami izjavljajo, da bi se po končani učni dobi prav za prav morali iti znova učiti, ker vidijo, da nič ne znajo. Res stane poučevanje truda; toda, če mojstri vedo, da so dolžni to storiti, če imajo pred očmi ne le dobrobit svojega podjetja, pač pa fanta in celo naroda in svojega stanu, bodo vse storili, da strokovna izobrazba v delavnici ne bo prepuščena zgolj slučaju ali podjetnosti fanta, marveč resnemu, načrtnemu poučevanju.

Ko smo si tako ogledali dejansko stanje našega obrtniškega naraščaja, si ogledjmo še vzroke tega položaja in jih skušajmo ugotoviti.

Prvi vzrok je liberalizem, ki je vsejal v duše dvome, versko brezbriznost, jim oznanjal svobodo od vseh obveznosti, do Boga, naroda in bližnjega, jim vcepil v dušo mnenje, da je vera privatna zadeva, da nima nobenega opravka v javnem in gospodarskem življenju. Tako zastrupljanje se je začelo po liberalnem učiteljstvu že v ljudski šoli. Ta liberalizem je porušil najprej božjo, nato pa še druge avtoritete. Liberalizem je vodil v kapitalizem in materializem. Obojega so se navzeli tako delodajalci kot delavci. Saj ni kapitalizem zgolj v dejanski posesti kapitala, marveč v mišljenju. In delodajalcev in prav tako delavcev, ki so kapitalističnega mišljenja, je dovolj. Tudi katoličani so se ga naužili in po njem uravnali svoje življenje.

Posledica razbrzdanosti, ki jo je zasejal liberalizem, pa absolutna tostranska usmerjenost naših delavcev je naredila iz delavnic in tovarniških prostorov pohujševalnice. Okolje, v katerem se suče in živi mladi delavec, je moralno okuženo, zato je fantu, ki je prepuščen sam sebi, pa še z doma in šole premalo utrjen, težko ostati dober in kljubovati blatnemu toku, ki se vali krog njega.

Seveda, če bi se delodajalci bolj zanimali za svojo vzgojiteljsko dolžnost in bi se ne smatrali za pridobitnike, kar žal so, bi bilo marsikaj drugače. Fant, ki pride s 14 ali 15 letom v uk, potrebuje baš v teh letih močne, zveste roke, ki ga vodi po ravni poti k njegovemu značaju. Reči moremo, da se baš v teh letih odloča značaj bodočega moža. Torej pomanjkanje vzgojiteljske dolžnosti naših mojstrov je tudi eden izmed vzrokov verskega in moralnega propada obrtniškega naraščaja. Če velja to za mojstre, velja tudi za pomočnike. Nekateri, tudi poročeni, govorijo in se vedejo do vajenca tako, kot bi se ne drznili govoriti ali vesti pred svojimi otroki. Kako naj fant ostane sredi take družbe dober?

Če navežemo na to vzgojiteljsko dolžnost naših mojstrov in pomočnikov še naslednjo, to je učiteljsko dolžnost, saj je mojster tudi učitelj in pomočnik njegov sodelavec tudi pri tem delu, moramo reči, da je malo takih mojstrov in pomočnikov, ki bi bili ponosni na to svojo dolžnost in ki bi si prizadevali iz mladega človeka, ki jim je zaupan, narediti bodočega mojstra. Nekdaj, v tisti dobi, ki jo liberalizem opisuje in psuje kot dobo mračnjaštva, so bili mojstri ponosni, če so mogli iz svojega vajenca narediti umetnika, ki je celo nje prekosil. Zdaj pa...? Mojster, ki bi moral biti vzgojitelj in učitelj, žal danes ni.

Kje pa je sodelovanje med šolo, starši in mojstri? Trije, ki bi morali vzgajati mladino za isti cilj, delajo vsak na svojo roko, oziroma ne delajo prav nič v tej smeri, da bi iz mladega človeka naredili bodočega res značajnega katoliškega, stanovsko zavednega delavca, obrtnika. Kako je mogoče priti do cilja, če pa nimajo tega cilja pred očmi in ne delajo vsi za isti cilj? Torej tudi tega manjka in je manjkalo doslej.

Kaj pa za bodoče?

Predvsem priborimo katoliškim načelom veljavnost tudi v delavnici; katoličani bodimo povsod.

Vsi, ki imajo opraviti z vajenci, morajo poznati vajenske probleme in imeti pred očmi samo en cilj: skupno delo za boljši obrtniški naraščaj!

Oblast naj zaščiti vzgojo in izobrazbo vajencev s primernimi zakoni in uredbami in naj tudi preskrbi, da ne bodo ostale na papirju, marveč, da se bodo izvršile.

Poučiti in zainteresirati je treba starše, učitelje in mojstre za sodelovanje pri vzgoji obrtniškega naraščaja. Mojstri naj ne bodo zgolj pridobitniki, marveč tudi vzgojitelji in učitelji. Nadzirajo naj ne le strokovno izobrazbo, marveč tudi moralno in versko vzgojo svojih vajencev. Značajan fant naj bo smoter njihovega dela. Seveda bo z dosedanjimi ljudmi težko doseči kaj res uspešnega, zato mora iti naše delo za tem, da se vzgoji nov naraščaj, ki bo razumel in tudi hotel delati po teh smernicah.

Uredi naj se pravilna izbira poklica; tega vprašanja ne smemo prepuščati slučajju; prav tako naj se uredi in zagotovi primerna strokovna izobrazba v delavnici in šoli. Vedno kvišku, mora biti naše geslo!

Omogoči in podpre naj se zasebna delavnost, ki gre za tem, da se zaščitijo in podprejo mladi delavci, tudi vajenci, da ostanejo res katoliški in poštenu. Ustanavljajo naj se zanje domovi, kjer bi se poučevali in vzgajali.

To bi bile nekatere smernice za naše delo med obrtniškim naraščajem. Seveda problem vajenstva s tem še ni izčrpan. Zavedajmo se, da je vajenstvo zadeva vsega naroda. Zato naj nihče ne zameri, če se načne problem, ki doslej ni zanimal javnosti, pa jo mora zanimati, ker ne gre le za zasebno vprašanje, marveč za javno zadevo. Bodimo vsi pripravljeni sodelovati, da se končno čim bolj uspešno reši to doslej tako zanemarjeno vprašanje.

Hospitacijsko poročilo ob koncu šolskega leta 1942-43

Dne 22. junija sem hospitaliral po vseh razredih. Ugotavljal sem uspehe o celoletnem vzgojnem in poučnem delu. Te ugotovitve so približno take po vseh petih razredih: 1. Vzgoja: Učenci vseh razredov kažejo do učečih oseb zaupanje in pristrčnost. Oklepajo se jih s srcem in z dušo. Vse učne osebe so jim opore, po katerih se ovijajo in hočejo kvišku k luči, k soncu! Učenci te šole so kakor bršljan, ki hoče kvišku ob deblu. Debla pa so tem učencem učne osebe, ki z ljubeznijo privijajo učence k sebi in jih utrjujejo v večnoveljavnih krščanskih naukih in resnicah. Vsem učnim osebam je osnova in vodnica — le Ljubezen in Resnica! Krščanska vzgoja odseva že iz bistva in življenja vseh učiteljic, kakor tudi iz č. g. kateheta, ki je redovnik, poln ljubezni do šolske mladine. Vpliv krščanske vzgoje se vidi na šolski mladini že v vedenju v učni sobi, v cerkvi in v življenju doma in na cesti. Vidi se ta vpliv tudi v šolskih zvezkih, zlasti v spisovnih izdelkih. Doseči tako stanje pa je mogoče ob razmerah, kakršne vladajo v sodobnem svetu, samo z ljubeznijo in doslednostjo. Le ljubezniva doslednost je tista moč, ki omogoča vzgojne plodove. Doslednost pa je tudi izvir odločnega učiteljskega značaja. Kdor hoče biti vzgojitelj, ta mora biti značaj! Iz značaja pa izvirajo kreposti! Krepostnemu učitelju pa ni nič malenkostno in prezirljivo. On ne trpi nereda okrog sebe in ne na sebi. V učni sobi mora vladati red in snaga, enako v vseh njegovih osebnih stvareh in rečeh, ker le tako je mogoče isto doseči pri učencih. Učenci vseh petih razredov kažejo po vzornosti stremečo rast in življenje. V učnih sobah nisem našel smeti po tleh, ne zamazanih, razrezanih in ne počekanih klopi. Šolske stene krasijo mnoge lepe verske slike, ki učence simbolično vzgajajo in bude v njih voljo in pogum za plemenita čustva, blage misli in dobra socialna dela, na drugi strani so pa tudi vsemu učnemu osebju lahko v pomoč ob pogledu nanje v trenutkih jeze in slabe volje.

2. Glede pouka: V I. razredu so prepisovali stavke raz šolsko desko. Pisava učencev si je kaj podobna in je posnetek učiteljične pisave, kar priča, da jo imajo učenci silno radi. Učenci so mi veselo reševali tudi ustne računske naloge, pri čemer so posegali tudi po nalogah čez predpisani jim obseg, kar naj se jim le dovoli, ker s tem spodbujajo še druge k intenzivnejšemu mišljenju. V II. razredu bero učenci prav lepo. Brali so berilni sestavek, katerega vsebina je sedaj aktualna. Učiteljica pazi na pravilen izgovor. Ponovili so nekoliko slovnice in pokazali, da so se jo med letom pridno učili. V III. razredu so mi pripovedovali, kaj so se učili med letom v zemljepisju, zgodovini, prirodopisju in v praktičnem znanju ter v slovnici. Učencev nisem zbiral ne jaz in ne učiteljica, ampak učenci sami. Uspeh prav lep. V IV. razredu so mi ponovili snov iz realnih predmetov in analizo stavkov, ki jo prav dobro obvladajo. V V. razredu sem videl, da imajo učiteljico, ki tudi ob slabšem materialu doseže krasne uspehe. V tem razredu sem napravil tudi nastopni poskus: Pet učencev mi je pisalo na tabli stavek: Učitelj in učenec sta prijatelja. Hotel sem se prepričati, kdaj delajo znamenja nad posameznimi črkami, kakor pike na i, strešice na š, č in črtice čez črko t. Uspeh: 1. je napravil 3, drugi 6, tretji 3, četrti 2, peti 2 pomoti, to je, da je prekinil v pisanju besede ter delal znake, namesto da bi najprej spisal besedo in nazadnje šele napravil znake. V tem pa grešimo tudi odrasli, ker nas ni šola naučila. Učiteljskemu zboru izreče končno upravitelj zahvalo in priznanje!

† Maier Anton

Dne 20. januarja t. l. smo pokopali na Žalah moža, častitljivega starčka, ki je v svojih mladih in moških letih spadal med vodilne osebnosti ljubljanskega šolstva. Stari in starejši ljubljanski učitelji so svojega bivšega nadzornika v velikem številu spremili na zadnji poti.

Dolgo dobo, skoraj dve desetletji, je uspešno in z veliko vnemo vodil ljubljanske šole, javne in zasebne. Ko je bil 30. marca 1902 imenovan za okrajnega šolskega nadzornika, je prihajal z vadnice učiteljsišča. Zato in pa ker je bil sam Ljubljančan, mu ni bilo treba tratiti časa s spoznavanjem šol in učiteljstva; takoj se je vržel v delo in ljubljanske ljudske šole močno dvignil. Bili pa so takrat tudi časi novih stremeljenj in gibanj v šolskem življenju. Znane formalne učne stopnje so se prav takrat začele kritično presoјati. Šola se je pričela oklepati praktičnega pouka in je skušala podajati praktičnega znanja. Tudi teга stremljenja se je nadzornik Maier navdušeno oprijel in ga je gojil po vseh šolah, ko je zanj pridobil učiteljstvo. Tu pa tam se je pojavila kaka učna moč, ki je zajela pouk z večjo vnemo v novejšem slogu. Vesel je bil takega napredka in je pričel zbirati vzorne učne nastope iz vseh predmetov ter jih je potem objavil v priročnih knjigah za nazorni nauk, domoznanstvo in prirodoslovje. Tako so leta 1904 izšle štiri knjige »Učnih slik«. Na ta način je obdelal učni načrt s podrobnimi učnimi načrti, knjige pa je založil mestni šolski svet.

Še pri pogrebu smo se učitelji razgovarjali o teh knjigah, za katere smo prispevali skoraj vsi takratni ljubljanski učitelji, zlasti pa samostanske šole, ki so tudi oskrbele rokopise. V tem vodilnem delu je bil nadzornik Maier mojster.

Zavzel se je tudi za prosto spisje in prenehal s starimi tipičnimi nalogami po vprašanjih. Za prosto spisovanje nalog so se po njegovem navdušenem referatu zavzele v prvi vrsti deklishe šole, ki jih je še prav posebno skušal razgibati. Razredi so kar tekmovali med seboj, kateri bo bolje spoznal pot do prostega spisja.

Inšpekcijske konference na posameznih šolah in okrajne učiteljske konference so vsako leto pripravile novo učno in metodično pot za pouk v prihodnjem šolskem letu.

Zelo spretno je vpeljal zlasti mlajše učiteljstvo v risanje po naravi in je na mah odstranil risanje po šablonah. Znal je navdušiti vse šole, da so pričele prireјati ob koncu šolskega leta razstave šolskih izdelkov, kjer je prav risanje po naravi pokazalo prav lepe uspehe. Tudi izdelki ženskih ročnih del so ob teh prilikah želi posebno priznanje.

Pod njegovim nadzorovanjem je tudi petje doseglo lep razmah.

V Ljubljani se je v drugi polovici Maierjevega nadzornikovanja ustanovila tudi šola za one otroke, ki v ljudski šoli ne morejo uspešno slediti pouku. Dobil je ime pomožna šola, ki je že premnogim pomagala do najpotrebnejšega znanja, ki bi ga v ljudski šoli v številno močnih razredih gotovo ne dosegli. Ob tem času je bila dozidana s prav mnogim sodelovanjem pokojnega nadzornika nova šola na Prulah, kjer je dobila tudi pomožna šola svoj prvi dom.

Nadzornik Maier je bil v svojih zahtevah dosleden; kar je spoznal za dobro šoli in pouku, to je zahteval in pri tem je ostalo. Zaradi te doslednosti smo se ga takratni mladi učitelji — bali, četudi je bil dobrohoten. V občevanju z učiteljstvom je bil izredno vljuden in fin ter je tako občevanje tudi zahteval. Skratka: nas mlade učitelje je vzgajal in tudi vzgoјil, da smo mu hvaležni. Veselila ga je vsaka pobuda z naše strani.

Ljubljansko šolstvo se je od Maierja dalje vidno razvijalo, kakor da mu je on dal pogon. Za svoje vidno delo je bil večkrat odlikovan. Počivaj v miru!

Uršulinske učiteljšnice in gimnazijke so priredile Marijansko akademijo tudi v Frančiškanski dvorani. Besedilo je sestavila uršulinka m. Elizabeta Kremžar. Spored je obsegal sledeče točke:

A. Pozdrav in zadoščenje Marijinemu Srcu; zborna recitacija; petje: Naših src Kraljica.

B. Slike iz Marijinega življenja: 1. Brezmadežna; 2. Dete Marija; 3. Marija na poti v tempelj; 4. Oznanjenje; 5. Magnificat; 6. Mati z Detetom; 7. Nazareška idila; 8. Mati s prebodenim Srcem; 9. Aleluja.

Ko smo odhajali od prireditve, nas je obdajala edina želja: Bog nam daj še kaj takih šol!

Akademija

ki so jo bili priredili maturantje drž. učit. šole v Ljubljani dne 8. maja 1943 ob 18.30 v frančiškanski dvorani

Spored:

1. Janko Pribošič, V. let.: Moderato sostenuto. Verdi: Preludij III. dejanja »Traviate« (godalni orkester, vodi A. Gostiša, V. let.).
2. Silvin Sardenko: Venčarica (otroški vrtec, vodi gđc. Vencajzova).
3. B. Godard: Berceuse de Jocelyn; A. Gostiša: Andante cantabile (violina: Župec Franc, V. let., klavir: Jerman Vera, II. let.)
4. Saša Šantel: Mala predica (vadniški pevski zbor, vodi A. Gostiša, V. letnik).
5. Dr. Franc Detela: Učenjak.

Prireditelji so želi navdušeno priznanje že na odru, pohvalo pa jim je priznala tudi kritika v javnem časopisju. K čestitkam se pridružujemo tudi mi, želimo pa obenem, da bi študijska leta končavali tudi po drugih šolah s kulturnimi prireditvami in ne s pijančevanji, plesi itd.

== Ljudska tiskarna v Ljubljani

Najmoderneje urejen grafični zavod
Kamnotisk — Offsettisk — Bakrotisk — Klišarna
Kvalitativni izdelki v tiskarni in knjigoveznici

== Ljudska knjigarna v Ljubljani

Založba šolskih in drugih knjig
Zaloga domačega in tujezemskega dobrega tiska

Podružnica „Ničman“ v Ljubljani: Bogata zaloga devocionalij, knjig, šolskih in pisarniških stvari

LJUDSKA POSOJILNICA V LJUBLJANI

ZADRUGA Z NEOMEJENIM JAMSTVOM

v lastni palači v Ljubljani, Miklošičeva c. 6
nasproti hotelu Union

sprejema hranilne vloge
v vsaki višini in jih naj-
ugodnejše obrestuje,
daje posojila na vknjiž-
bo in proti poroštvu

★

**Posojilnica je bila
ustanovljena l. 1895**

Mestna hranilnica ljubljska

izplačuje »A vista vloge« vsak čas,
»navadne« in »vezane« po uredbi

P U P I L A R N O V A R N A !

Sodnodepozitni oddelek, hranilniki, te-
koči račun. Za vse vloge in obveze jamči

Mestna občina ljubljanska